

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Anna-Maria Kern

ÜLDISE HÜVE, RAHVA JA INDIVIDUAALSE TAHTTE KONTSEPTSIOONID
SCHUMPETERIL JA ROUSSEAU'L NING TÜRGI JA ROOTSI NATO-GA LIITUMISE
ANALÜÜS SCHUMPETERI JA ROUSSEAU ÜLDISE HÜVE, RAHVA JA
INDIVIDUAALSE TAHTTE KÄSITLUSE PÕHJAL

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Alar Kilp, PhD

Tartu 2024

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Töö sõnade arv: 10777

Anna-Maria Kern, 20.05.2024

Sisukord

Sissejuhatus.....	5
Schumpeter.....	5
Rousseau.....	6
Teooria	10
Kontseptsioonide rakendamine uuritavate tekstide kontekstis	14
Analüüs	16
Schumpeteri demokraatia teooria.....	16
Üldise hüve kontseptsioon.....	18
Rahva tahte kontseptsioon.....	18
Individaalse tahte kontseptsioon.....	19
Rousseau demokraatia teooria.....	19
Üldise hüve kontseptsioon.....	23
Rahva tahte kontseptsioon.....	23
Individaalse tahte kontseptsioon.....	24
Kõnede valim	24
Koodi esinemissageduse analüüsi tulemused.....	25
Arutelu	33
Türgi koht NATOs	33
NATO otsustusprotsess	33
NATO peasekretäri karakter	34
NATO laienemine ja toimimine	35
Rousseau ja Schumpeteri kontseptsioonide kasutamine	36
Kokkuvõte.....	38
Kirjanduse loetelu	40
Lisa 1: Tabelid	44
Lisa 2: Kõned.....	46
Kõne 1:.....	46
Kõne 2:	46
Kõne 3:	48
Kõne 4:	51
Tabelid	
Tabel 1. Teoreetiline mudel	14

Tabel 2. Kõnede valim	25
Tabel 3. Koodi esinemissagedus	26
Tabel 4. Analüütilise raamistiku esitus	44

Sissejuhatus

Antud uurimustöö lähtub Joseph Alois Schumpeteri (1883-1950) ja Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) vastandlikest käsitlustest, kuidas on kõige otstarbekam demokraatiat rakendada riigi juhtimises. Schumpeter defineerib klassikalise demokraatia kontseptsiooni järgmiselt: demokraatlik meetod on selline institutsionaalne korraldus poliitiliste otsuste vastuvõtmiseks, mis teostab üldist hüve, lastes rahval endal otsustada küsimusi indiviidide valimise teel, kes peavad kokku tulema selleks, et tema tahet täide viia (ing. k. „*the democratic method is that institutional arrangement for arriving at political decisions which realizes the common good by making the people itself decide issues through the election of individuals who are to assemble in order to carry out its will.*’’) (Schumpeter. 2002 [1942]: 63). Eelnevat ta aga ei poolda, sest tema arvates puudub objektiivne, fikseeritud, ratsionaalselt kokkulepitud ja universaalselt kohaldatav määratlus üldisele hüvele ja lähtub ise „teisest demokraatia kontseptsioonist” (Schumpeter 2003 [1942]: 251). Schumpeter defineerib enda nägemust demokraatiast nii: „demokraatlik meetod on selline institutsiooniline korraldus poliitiliste otsuste langetamiseks, mille puhul üksikisikud saavad konkurentsitingimustes toimuva võitluse kaudu võimu otsustada läbi rahva hääle” (ing. k. „*the democratic method is that institutional arrangement for arriving at political decisions in which individuals acquire the power to decide by means of a competitive struggle for the people’s vote.*’’) (Schumpeter 2003 [1942]: 269). Rousseau lähenemise kohaselt pole demokraatiat sõna ranges tähenduses tõeliselt kunagi olemas olnud, ega saa ka olema, sest kui valitsemise funktsioonid on jagatud paljude ametite vahel, siis omandavad need, millel on vähem liikmeid, suurima võimu (Rousseau. 1998: 96). Siit saab tuletada nende autorite vastandlikud arusaamad järgnevatest kontseptsioonidest: üldine hüve, rahva tahe ja individuaalne tahe.

Schumpeter

Joseph Alois Schumpeter on tuntud nimi, eriti majandusteooria valdkonnas. Sündinud 1883. aastal ja surnud 1950. aastal, jättis Schumpeter endast maha märkimisväärse pärandi, mis ulatub ka kaugemale tema murrangulistest panustest majandusteooriasse (Britannica, 2024a). Antud uurimustöös käsitlen Schumpeteri pärandit poliitikafilosoofia küsimuste raames. Tema teoses „Kapitalism, Sotsialism ja Demokraatia” (ing.k „*Capitalism, Socialism, and Democracy*’’) on rõhku seatud Schumpeteri väitele, et kapitalism hukub lõpuks omaenda edu tõttu, andes teed mingile avalikule kontrollile või sotsialismile (Britannica, 2024a). Mina keskendun enim selles teoses esile tulevatele mõistetele milleks on üldine hüve, rahva tahe ja

individuaalne tahe. Schumpeteri teooriad keskenduvad eelkõige ettevõtluse kontseptsioonile, mida ta pidas kapitalismi alustalaks ja majandusliku innovatsiooni liikuma panevaks jõuks, lisaks sellele käsitles ta oma töödes ka laiemaid poliitikafilosoofia teemasid, näiteks valitsuse sekkumise rolli ja demokraatia olemust (Liberto, 2022). Schumpeteri poliitikafilosoofia ja majandusteooria kooslus on jätnud kustumatu jälje mõlemale distsipliinile, rikastades meie arusaamist turujõudude, poliitiliste institutsioonide ja ühiskondliku arengu keerulistest vastastikmõjudest (Liberto, 2022).

Rousseau

Jean-Jacques Rousseau on filosoofia ajaloos tuntud nimi, tema panus poliitfilosoofiasse ja moraalsühholoogiasse on jätnud endast maha tugeva jälje, tema mõju nendes valdkondades kestab tänapäevani ja annab mõtlemisainet ka hilisematele mõtlejatele. Rousseau sündis 1712. aastal Genfis ja suri 1778. aastal Prantsusmaal (Britannica, 2024b). Rousseau oli ka traditsioonilise filosoofia kriitik. Ta pidas seda omakasu ratsionaliseerimise ja ühiskonna võõrandumist soodustavaks. Tema elutöö keskpunktis oli inimese vabaduse säilitamine üha enam üksteisest sõltuvas maailmas. Ta uurib seda muret nii poliitilise kui ka psühholoogilise vaatenurga kaudu, rõhutades ühiskondlike arvamuste söövitavat mõju individuaalsele autonoomiale (Bertram, 2023).

Selles uurimustöös keskendun enim Rousseau poliitfilosoofilisele teosele „Ühiskondlik leping” kus ta üritab ühitada individuaalset vabadust ja riigivõimu. Ta väidab, et riigivõimu kehtestamine tõi ajalooliselt kaasa ebavõrdsed ja eksploateerivad sotsiaalsed struktuurid (Bertram, 2023). Rousseau pakub välja „üldise tahte” kontseptsiooni, mis on vahendiks individuaalse vabaduse kaitsmiseks kollektiivses raamistikus. Tema sõnul jäävad kodanikud vabaks, kui nad kollektiivselt määravad seadused, mida nad järgivad, viies omaenda tahte kooskõlla ühiskonna üldise tahtega.

Schumpeteri ja Rousseau valik selle uurimustöö jaoks tuleneb nende vastandlikest arusaamadest demokraatiast, mis võimaldavad uurida NATO debatti mitmekülgset. Schumpeteri seisukoht on, et demokraatias puudub „üldine hüve” ning ta ei nõustu väitega, et poliitikud esindavad rahva tahet. Ta väidab, et ei ole olemas universaalset üldist hüve, mida saaks objektiivselt määratleda ja milles kõik üksikisikud saaksid ratsionaalsete argumentide abil kokku leppida (Schumpeter. 2002 [1942]: 64-65). Tema käsitlus rõhutab pigem

esindusdemokraatiat ja individuaalset tahet, toetades ideed, et demokraatliku süsteemi tõhusus peitub üksikisikute aktiivsuses osaleda otsustusprotsessides mis realiseeritakse läbi esindajate. Ta väitis, et kaasaegsetes demokraatides ei osale kodanikud igapäevaselt aktiivselt otsustusprotsessis. Selle asemel teevad poliitilisi otsuseid valitud esindajad ja rahva tahet väljendatakse kaudselt valimisprotsessi kaudu (Schumpeter. 2002 [1942]: 66-67). See tähendab, et tema arvates on demokraatlik süsteem efektiivne siis, kui inimesed realiseerivad enda võimalust valida endale esindajaid, kes siis otsustavad nende nimel. Schumpeteri arutelu üksikisiku tahtejõu üle rõhutab kodanike demokraatlikus protsessis osalemise keerulist olemust (Schumpeter. 2002 [1942]: 66-67).

Samas poliitikud ei pruugi tingimata rahva tahet täielikud esindada, vaid pigem rahva poolt valitud esindajad, kasutavad oma otsustusvõimu vastavalt valijate individuaalsetele eelistustele ja valikutele. Schumpeter rõhutab, et rahva tahe on keeruline ja mitmetahuline mõiste. See eeldab üheselt määratletud ja universaalselt tunnustatud üldise hüve olemasolu, mille järgi kõik ühiskonnas tegutsevad isikud oma tahte kooskõlastaksid (Schumpeter. 2002 [1942]: 66-67). Schumpeteri kohaselt demokraatia tõhusus sõltub sellest, kuidas üksikisikute aktiivne huvi otsustusprotsessides osaleda kujundab esindajate koosseisu ja seeläbi poliitilisi otsuseid.

Teisalt, juhib ka Rousseau tähelepanu demokraatia võimalikele puudustele, tuues samuti esile valijate aktiivsuse vähesust. „Rousseau ei näe suurimat takistust üldise tahte väljakujunemisele mitte indiviidide võimetuses seda tahet mõista, vaid nende suutmatuses olla küllaldaselt motiveeritud selle alusel toimima” (Wolff, 2005:103). Kuigi Schumpeteri jaoks võib üldine tahe olla vaid kontseptsioon, mida ei saa objektiivselt mõõta, usub Rousseau, et üldine tahe on demokraatia eelduseks. „Üldisest tahtest võib mõelda kui üldisest hüvest, Rousseau väidab, et üldine tahe peab olema üldine nii eesmärkide kui olemuse poolest” (Wolff, 2005:100). Rousseau nägemus demokraatiast avab meile laiemalt kuidas üldine tahe väljendub. Seaduste tegemise kontekstis Rousseau väidab, et „suverään saab toimida vaid siis, kui rahvakogu parajasti koos viibib” ja „Igaüks avaldab hääletades oma arvamuse ja kokku loetud hääled annavadki teada üldise tahte avalduse. Kui minu arvamusele vastupidine seisukoht võidab, siis tõestab see üksnes, et olin eksinud ja pidanud üldiseks tahteks midagi muud kui tegelikku üldist tahet” (Wolff, 2005:101-102).

Kavatsen kasutada Schumpeteri ja Rousseau filosoofilisi käsitlusi analüütiliste tööriistadena NATOga liitumisotsuste analüüsimisel. Kuna NATOs ja sellega liitumisel on tähtis

konsensusotsustus siis just nende filosoofide teooriad sobivad, et analüüsida NATOga liitumise otsustusprotsesse. Selline lähenemine võimaldab mul uurida, kuidas erinevad arusaamad demokraatiast mõjutavad neid otsustusprotsesse ning millist rolli mängivad need teooriad konkreetsetes poliitilistes kontekstides. Lisaks mõttesegaduse vähendamiseks tahan mainida, et nimetan autori käsitluseks ka nähtusi siis, kui vastav nähtus autori jaoks objektiivselt puudub. Kavatsen luua tööriista, mille abil uurida kõnesid mille teemaks on NATOga liitumine ning sellele tuginedes luua tüpoloogia, mis esitab lihtsustatult olemuslikud erinevused nende kahe filosoofi lähenemise vahel. Järgnev analüüs ei ole teoreetiline, vaid empiiriline, kasutades väljendeid nagu „rousseauulik” ja „schumpeterlik”, et viidata erinevatele poliitilistele positsioonidele. Ehk siis empiiriline osa ei ole teoreetiline analüüs, vaid tugineb teooriate põhjal loodud tüpoloogiale.

Individuaalse tahte kontekstis võib tekkida küsimus kas riike saab samastada indiviidi mõistega. Uuritavates tekstides võib mõiste „individuaalse tahte” väljendumist ära tunda kindlate seisukohtade, ja huvide/eelistuste seisukohalt. Seega on võimalik sellises kontekstis individuaalset taht samastada riikide kui osapoolte tahtega. Rootsi avaldab soovi liituda NATOga ja Türgi on vastu sellele, siinkohal saab riike käsitleda kui toimijaid ja toimija on samastatav indiviidiga. NATO liikmesriike on kujundlikult võimalik käsitleda toimijatena ning Schumpeteri ja Rousseau vaates oleks vaste indiviid. Üldise hüve määratlemine tekstide kontekstis võib sõltuda sellest mis perspektiivist seda vaatleme. Universaalses kontekstis võib üldist hüve mõista kui midagi, mis on kasulik kõigile inimestele sõltumata nende rahvusest või asukohast. Kuna antud uurimustöö keskendub riikide, Rootsi ja Türgi, lahkarvamusele NATOga liitumise kontekstis peaksime vaatlema üldist hüve NATO siseses kontekstis. Sel juhul võib üldine hüve olla seotud konkreetse NATO liikmete heaoluga. Rahva tahte mõistmine võib samuti varieeruda. Rahva tahe võib olla enamuse seisukoht, kuid see võib olla ka demokraatlik protsess, mis arvestab erinevaid huvirühmi ja seisukohti. Rahva tahte kindlakstegemine võib olla keeruline, kuna inimeste seisukohad võivad olla mitmekesised ja muutuvad ajas. Samuti võivad poliitilised otsused ja avalikud arvamused olla vastuolulised või segased.

NATO on rahvusvaheline liit, mille eesmärgiks on tagada oma liikmete julgeolek läbi sõjaliste ja poliitiliste vahendite. Rousseau ja Schumpeteri kontseptsioonid võivad olla rakendatavad NATO kontekstis mitmel viisil, eriti seoses otsustega, mis puudutavad riigi osalemist NATO ja nende otsuste mõju ühiskonnale. NATO liikmelisus on riikide jaoks mitmetahuline teema,

mis võib tekitada erinevaid seisukohti ja arutelusid. Paljudes Euroopa riikides on NATO liikmelisust peetud aastakümneid enesestmõistetavaks ja turvalisust tagavaks. Kuid mõnes riigis võib tekkida debatt selle üle, kas NATO liikmelisus on endiselt vajalik või kas see võib kaasa tuua suuremad kulutused sõjalisele valdkonnale. Kirjutamise hetkel kuulub NATOsse 31 riiki. Soome ja Rootsi said liitumiskutse NATO Madridi tippkohtumisel 2022. aasta juunis, kuid Rootsi ei ole veel täisliikmeks saanud, kuna Türgi ei ole Rootsi liitumisprotokollid ratifitseerinud (Välisministeerium)(NATO. 2023b). Rootsi ja Türgi näitel saame vaadelda olukordi, kus poliitilised otsused on mõjutatud kollektiivsetest otsustest ja hinnata, kuidas Rousseau ja Schumpeteri kontseptsioonid väljenduvad kollektiivsetes otsustes rahvusvahelistes organisatsioonides.

See uurimistöö on oluline, kuna see aitab mõista otsustusprotsesside toimimist läbi analüüsimis on suunatud erinevatele filosoofilistele lähenemistele demokraatias, sealhulgas Schumpeteri esindusdemokraatlik lähenemine ja Rousseau idee kodanike aktiivsest osalusest ühiskondlikus otsustusprotsessis, ehk otsedemokraatlik lähenemine. Need erinevad käsitlused võimaldavad meil analüüsida ja hinnata viise, kuidas riigid langetavad otsuseid NATOga liitumise küsimustes, avardades meie arusaama demokraatia erinevustest rahvusvahelistes suhetes. See annab panuse nii poliitikateaduse kui ka filosoofia valdkondadesse, täiendades arusaama demokraatia rakendamise erinevustest rahvusvahelistes suhetes. Schumpeteri ja Rousseau teooriad täiendavad olemasolevaid rahvusvaheliste suhete teooriaid, süvendades arusaama demokraatia erinevatest mõõdetest rahvusvahelistes otsustusprotsessides. Need teoreetikud toovad esile individuaalse ja kollektiivse tasandi pinged ning aitavad selgitada, kuidas demokraatlikud põhimõtted kajastuvad rahvusvahelistes organisatsioonides nagu NATO. Rootsi ja Türgi näite puhul on oluline see, et kui Rootsi tahab NATOga liituda on vajalik liikmesriikidel jõuda üldise tahteni ehk konsensuseni, Türgi (indiviidina) aga blokeerib seda konsensust. Sel põhjusel on antud protsessi otstarbekas hinnata Schumpeteri ja Rousseau käsitluste valguses.

Teooria

Varasemad uurimused NATOga liitumise kohta on käsitletud mitmeid olulisi aspekte, mis mõjutavad riikide otsust liituda NATOga ning sellest tulenevat mõju julgeolekule ja ühiskonnale. Üks uurimus keskendus NATO tegevuse mõjule Kesk- ja Ida-Euroopa riikides pärast külma sõja lõppu, eriti Tšehhi Vabariigis ja Rumeenias (Gheciu. 2005). Autor uuris, kuidas NATO suhtles nende riikidega ja mõjutas nende ettekujutusi ning tõlgendusi maailmast ning kujundas riikide arusaama sobivatest tegutsemisviisidest selles maailmas. Teine uurimus aga analüüsis julgeolekustabiilsuse taseme muutusi rahvusvahelisel tasandil, võttes aluseks edukalt liitunud riikide ühinemisprotsessid ja nende mõju julgeolekule (Klinge. 2015). Selle uurimuse raames võrreldi kvalitatiivseid andmeid, et teha järeldusi laienemisstrateegiate kasutamise kohta. Kolmandas uurimuses keskenduti sellele, kuidas NATOga liitumine mõjutab riigi poliitilist ja sotsiaalset lõhestatust, uurides erinevaid tegureid nagu sotsiaal-demograafilised muutujad ja suhtumine rahvusvahelistesse suhetesse (Bešić et al. 2018). Kasutatud meetodiks oli logistiline regressioon, mis võimaldas autoril analüüsida erinevate muutujate mõju ning tuvastada peamisi lõhestatuse jooni seoses riigi NATOga liitumisega. Need varasemad uurimused annavad olulist teavet NATO liikmelisuse otsustamise ja selle mõju kohta ühiskonnale ning julgeolekule.

Genevieve Blanchet kirjutab enda artiklis „Jean- Jacques Rousseau Panus Rahvusvaheliste Suhete Teooriasse” (ing. k. „*Jean-Jacques Rousseau's Contribution to International Relations Theory.*”), et Rousseau ideoloogiline seisukoht, mille kohaselt vabadusest loobumine tähendab loobumist inimeseks olemise seisundist (ing. k. „*To renounce one's freedom is to renounce one's condition as a man.*”), oli valgustusajastu oluline alustala (Blanchet. 2012:15). Ta rõhutab, et Rousseau mõjutas oluliselt liberaalsuse arengut 18. sajandil ning tema poliitfilosoofilised teosed on kujundanud tänapäevase demokraatia kontseptsiooni ja praktika. Blanchet kirjutab, et Rousseau panustas rahvusvaheliste suhete teooriasse, avades uusi uksi politoloogia uurimisele ja mõjutades selle distsipliini rahvusvahelist aspekti. Ta toonitab, et tänapäeva globaalses kontekstis on oluline mõista ühiskonna poliitilisi juuri, et paremini mõista rahvusvaheliste suhete praeguseid suundumusi ja ennustada tulevikku. Blancheti sõnul on Rousseau teooriad endiselt olulised tänapäeva ühiskonna jaoks, kuna demokraatia levik maailmas nõuab selget arusaamist selle alustest. Ta käsitleb küsimust, kas Vestfaali lepinguga kehtestatud rahvusvaheline võimude tasakaalusüsteem, mida Rousseau pooldas, on sobiv tänapäeva globaalses kontekstis (Blanchet. 2012:21). Blanchet on veendunud, et Rousseau

lökkaks tagasi hegemoonilise süsteemi, mis kahjustab vabadust ja võrdsust. Enda artikli lõpuks rõhutab ta, et praeguses rahvusvahelises süsteemis võib olla õige aeg hinnata uuesti Rousseau seisukohta üksikisikute ja rahvaste vabaduse ja võrdsuse kaitsmise olulisust.

Melissa Schwartzbergi annab ülevaate enda artiklis „Üldise tahte hääletamine: Rousseau otsustusreeglitest” (ing. k. „*Voting the General Will: Rousseau on Decision Rules*”) Rousseau seisukohtadest otsuste tegemisel (Schwartzberg. 2008). Schwartzberg rõhutab, kuidas Rousseau arusaam valijate rollist üldise tahte kujunemisel tõstab esile individuaalsete arvamuste tähtsust. Nagu ka eelnevalt mainitud oli Rousseau seisukohal, et valijad annavad hääletades oma arvamuse üldise tahte sisu kohta iseseisva faktina. Schwartzberg kirjeldab, kuidas Rousseau vaatleb otsustusprotsessi üldise tahte kontekstis, rõhutades valijate otsustava rolli kollektiivse tahte kindlaksmääramisel (Schwartzberg. 2008). See seisukoht toob esile üksikisikute osalemise olulisuse otsustusprotsessis, et saavutada ühtne ja üldine tahe, mis peegeldab kogukonna ühiseid huve. Schwartzbergi artikkel avab Rousseau veendumust, et individuaalne osalus otsustusprotsessis on kriitiline üldise tahte saavutamiseks, mis teenib ühiskonna üldist heaolu.

Schumpeter tutvustab „poliitilise meetodi” ideed enda raamatus „Kapitalism, Sotsialism ja Demokraatia”, mida ta määratleb kui meetodit, mida riik kasutab otsuste tegemiseks (Schumpeter 2003 [1942]: 243). Ta leiab, et demokraatia mõistmine hõlmab selle meetodi iseloomustamist, selgitades välja, kes ja kuidas otsuseid teeb. Ta võrdsustab „otsuste tegemist” „valitsemisega”, viidates sellele, et demokraatiat võib määratleda kui „rahva poolt valitsemist” (Schumpeter 2003 [1942]: 243). Kuid Schumpeter juhib tähelepanu sellele, et see määratlus ei ole piisavalt täpne. Ta viitab sellele, et demokraatia võrdsustamine lihtsalt „rahva valitsemisega” jätab tähelepanuta demokraatlike süsteemide otsustusprotsesside keerukuse. Demokraatiad hõlmavad endas enam kui ainult otsest otsustamist kogu rahva poolt; tavaliselt hõlmavad nad erinevaid mehhanisme, nagu valimised, esindatus ja institutsioonilised struktuurid. Schumpeter arutleb selle üle, kuidas demokraatlikus protsessis kujuneb erinevatest individuaalsetest ja grupiolukordadest ühine tahe või avalik arvamuse (Schumpeter 2003 [1942]: 253). Siiski rõhutab ta, et selles protsessis puudub nii ratsionaalne ühtsus kui ka ratsionaalne sanktsioon otsuste tegemisel (ing. k. „*But though a common will or public opinion of some sort may still be said to emerge from the infinitely complex jumble of individual and group-wise situations, volitions, influences, actions and reactions of the „democratic process,” the result lacks not only rational unity but also rational sanction.*”) (Schumpeter 2003 [1942]: 253). Ratsionaalse ühtsus all ta peab silmas seda, et demokraatliku protsessi tulemustel puudub

sidusus või loogiline seos mõne konkreetse eesmärgi või ideaaliga. Ehk siis otsuste tegemine ei juhindu tingimata selgest visioonist või eesmärgist, vaid pigem erinevate tegurite keerulisest koostoimest. Ratsionaalse sanktsiooni all peab ta silmas seda, et demokraatlikud otsused ei pruugi olemuslikult olla kooskõlas ühegi arusaamaga ühisest hüvest või eetilistest standarditest. Nende tulemuste eetiline legitiimsus tugineb üksnes demokraatlike valitsemisvormide uskumustele, sõltumata tulemuste soovitatavusest (ing. k. „*The latter means, since that will is no longer congruent with any “good,” that in order to claim ethical dignity for the result it will now be necessary to fall back upon an unqualified confidence in democratic forms of government as such—a belief that in principle would have to be independent of the desirability of results.*”) (Schumpeter 2003 [1942]: 253). Schumpeter suhtus skeptiliselt demokraatiasse kui puhtalt osalusprotsessi, rõhutades selle asemel eliidi ja konkurentsivõimelise juhtimise rolli poliitiliste tulemuste saavutamisel (Mackie. 2009:128). Schumpeteri enda nägemust demokraatiast on järgmine, „demokraatlik meetod on selline institutsiooniline korraldus poliitiliste otsuste langetamiseks, mille puhul üksikisikud saavad konkurentsitingimustes toimuva võitluse kaudu võimu otsustada läbi rahva hääle” (Schumpeter 2003 [1942]: 269). Rahvusvaheliste organisatsioonide, nagu NATO, kontekstis võib olla schumpeterlik väita, et otsuste tegemisel kipuvad domineerima pigem eliidid või võimsad riigid, kui et see oleks tõeliselt demokraatlik. Ta võib pidada rahvusvahelisi organisatsioone, nagu NATO, areenideks, kus võimsate/suuremate riikide või majanduseliidi huvid kujundavad otsustusprotsesse. See võib viia otsuste tegemiseni, mis seavad nende eliitide või domineerivate riikide huvid esikohale, potentsiaalselt väiksemate või vähem võimsate liikmete arvelt.

Gerry Mackie analüüsib kriitiliselt Schumpeteri käsitlust enda artiklis „Schumpeteri Juhtiv Demokraatia” (ing. k. „*Schumpeter’s Leadership Democracy*”). Mackie tunnistab, et Schumpeteri teine kontseptsioon demokraatiast oli kanooniline sõjajärgses politoloogias (Mackie. 2009:129). Ta väidab aga, et isegi kui Schumpeter eitab, üldise hüve, rahva tahte ja individuaalse tahte hädavajalikkust demokraatias on Schumpeter nende käsitluste eitamisel sunnitud eeldama neid (Mackie. 2009:128). Mackie kirjutab enda artikli sissejuhatuses, et demokraatia on Schumpeteri sõnul ainult meetod, millel puudub sisemine väärtus ja selle ainus funktsioon on valida juhte. Ta lisab, et Schumpeteri kohaselt juhid suruvad oma seisukohti peale ja neid ei kontrolli valijad, ja nii peabki see olema. Mackie kritiseerib Schumpeteri juhtide demokraatiat, sest see on tema arvates ebatõenäoline, nii kirjeldavalt kui ka ettekirjutuslikult. Ta lisab, et konkurentsivõimelised valimised on demokraatias vajalikud, kuid

mitte piisav tingimus. Mackie on seisukohal, et igasugune adekvaatne demokraatia määratlus peab viitama rahva tahtele, üldisele hüvele ja muudele väärtustele (Mackie. 2009:128).

Kontseptsioonide rakendamine uuritavate tekstide kontekstis

Kuna Rootsi soov liituda NATOga eeldaks NATO praeguse liikmesriikide koosluse uuendust ja enne koosluse uuendamist on vaja langetada otsuseid, kas võetakse liitumis soovi avaldanu vastu, mis alusel võetakse vastu jne. Siis antud uurimustöö on vajalik, et analüüsida kuidas selline otsustamine käib. Ehkki Rousseau teooriaid on kasutatud rohkem rahvusvaheliste otsuste analüüsis on Schumpeteri teooria asjakohane kuna tema käsitluste kohaselt on oluline kooslus otsuste olemus ja see pakub Rousseau käsitlustele tüpoloogilist vastandit. Empiirilise analüüsimeetod antud töös kujutab endast Rousseau ja Schumpeteri tekstide valikut, nende analüüsi, teemade käsitlust, autorite võrdlust tekstide põhjal jne. Ehk siis kuna empiiria rollis on teoreetikute tekstid ja nende käsitlused kuulub antud töös meetodi alla ka analüüsitava tekstide valik. Schumpeteri ja Rousseau tekstide põhjal analüüsi eesmärgiks on nende konkreetsete käsitluste põhjal koostada analüütiline raamistik ehk kooditabel. Kooditabel on osa analüüsist ja koosneb deduktiivsest poolest ja empiirilisest poolest. Schumpeter ja Rousseau on valitud sellepärast, et koostada raamistik mis annab töövahendi, et analüüsida kuidas mõistetakse üldist hüve, rahva tahet ja individuaalset tahet. Nende otsustusmehhanismide analüüsiks on otstarbekas mõtestada otsuste selliseid üldisemaid teoreetilisi lähenemisi teooria valgel aga reaalsed tööriistad analüüsimiseks tulevad raamistikust ehk kooditabelist.

Tabel 1: Teoreetiline mudel

Konseptsioon	Schumpeter määratlus	Rousseau määratlus	Erinevus
Schumpeteri üldine hüve	Puudub objektiivne, fikseeritud, ratsionaalselt kokkulepitud ja universaalselt kohaldatav määratlus üldisele hüvele.	Ratsionaalsete, haritud, indiviidide individuaalsete (välistegurite poolt mõjutamata) tahete summa on alati üldist kasu taotlev üldine hüve. Tegemist ei ole siis enamuse tahtega vaid rahva eri tahete kogumiga.	Schumpeteri arvates üldine hüve puudub, Rousseau arvates on olemas.
Schumpeteri rahva tahe	On erinevad tõlgendused, ent puudub üheselt määratletud, universaalselt	Rahva tahe toetub erahuvile. Rahva tahe väljendub indiviidide ühise tahte summana. Siin	Schumpeteri arvates rahva tahe puudub, Rousseau arvates on olemas.

	aktsepteeritud rahva tahe	on tegemist enamuse tahtega.	
Schumpeteri individuaalne tahe	Viitab indiviidide konkreetsetele, selgetele ja ratsionaalsetele eelistustele või soovidele. Kuid indiviidi eelistused alati pole selged ega ratsionaalsed.	Individuaalsest tahtest tulenevad eelistused/soovid töötavad tahtjale alati parimat kuid, kui need eelistused on mõjutatud siis tahe ei pruugi tahtjale parim olla	Schumpeteri arvates individuaalne tahe on ratsionaalne eelistus. Rousseau arvates individuaalne tahe on midagi mis töötab tahtjale parimat, kuid võib olla mõjutatud.

Allikas: autori koostatud.

Analüüs

Schumpeteri demokraatia teooria

Schumpeter esitab enda teoses „Kapitalism, Sotsialism ja Demokraatia” (ing. k. „Capitalism, Socialism and Democracy”) klassikalisele demokraatiale vastanduva teooria. Schumpeteri arvates klassikalise demokraatia teooria peamised valukohad seisnevad selles, et „rahvas” omab kindlat ja ratsionaalset arvamust iga üksiku küsimuse kohta ja rahvas eeldab, et demokraatias valides endale „esindajaid”, need esindajad hoolitsevad selle eest, et rahva arvamused viiakse ka ellu (ing. k. „*It will be remembered that our chief troubles about the classical theory centered in the proposition that “the people” hold a definite and rational opinion about every individual question and that they give effect to this opinion—in a democracy—by choosing “representatives” who will see to it that that opinion is carried out.*”) (Schumpeter 2003 [1942]: 269). Ta kritiseerib klassikalise demokraatia teooria aspekti, et esindajate valimine on muudetud teisejärguliseks ja esikohal on poliitiliste otsuste langetamise õigus mis on antud valijaskonnale. Tema arvates need rollid peaksid olema vahetuses, esikohal on esindajate valimine ehk rahva roll valitsuse tootmises ja teisejärguline on valijaskonna poolne otsuste langetamine (Schumpeter 2003 [1942]: 269).

Schumpeter defineerib enda nägemust demokraatiast nii: „demokraatlik meetod on selline institutsiooniline korraldus poliitiliste otsuste langetamiseks, mille puhul üksikisikud saavad konkurentsitingimustes toimuva võitluse kaudu võimu otsustada läbi rahva häälte” (ing. k. „*the democratic method is that institutional arrangement for arriving at political decisions in which individuals acquire the power to decide by means of a competitive struggle for the people’s vote.*”) (Schumpeter 2003 [1942]: 269). Schumpeteri arvates tema demokraatliku meetodi teooria annab meile kriteeriumi mille alusel on võimalik eristada demokraatlikke valitsusi teistest, ta arvab, et klassikalisel teorial on selles osas raskusi, sest nii rahva tahet kui ka rahva heaolu võivad teenida valitsused, mida ei saa kirjeldada demokraatlikena (Schumpeter 2003 [1942]: 269-270).

Schumpeteri arvates klassikaline teooria jätab juhtimise (ing. k. *leadership*) tähelepanuta, omistades liigset initsiatiivi valijaskonnale, ta rõhutab, et demokraatlikus protsessis on oluline tunnustada juhtimist, kuna kollektiivid toimivad eelkõige juhtkonna aktsepteerimise kaudu. Ta leiab, et väited demokraatia toimimise ja tulemuste kohta on realistlikumad kui arvestatakse juhtkonna rolli, kuna sellised väited ulatuvad kaugemale üldise tahte täide viimisest, seades

rõhku küsimustele kuidas juhtimine tekib, toimib või kuidas seda saab manipuleerida või võltsida (ing. k. „*But collectives act almost exclusively by accepting leadership—this is the dominant mechanism of practically any collective action which is more than a reflex. Propositions about the working and the results of the democratic method that take account of this are bound to be infinitely more realistic than propositions which do not. They will not stop at the execution of a *volonté générale* but will go some way toward showing how it emerges or how it is substituted or faked.*”) (Schumpeter 2003 [1942]: 270).

Schumpeter toob sisse mõiste „töödeldud tahe” (ing. k. „*manufacture will*”), mis viitab kunstlikult loodud või manipuleeritud kollektiivsetele tahetele ja see on demokraatliku protsessi terviklikuks mõistmiseks ülioluline (Schumpeter 2003 [1942]: 270). Kuigi Schumpeter ei arva, et eksisteeriks üheselt määratletud ja universaalne rahva tahe ta tunnistab, et ühiskonnas on mingil määral olemas grupipõhised soovid, nt töötute soov saada töötushüvitist (Schumpeter 2003 [1942]: 270). Tema teooria kohaselt ehtsad grupipõhised soovid, mis sageli esinevad passiivselt võivad muutuda poliitiliselt oluliseks juhul kui poliitilised juhid neid mobiliseerivad, neil on võimalus organiseerida ja võimendada neid soove, lisades neid enda konkurentsitingimustes toimuva võitluse pakkumistesse (Schumpeter 2003 [1942]: 270-271). Selle protsessi mõistmine heidab valgust sellele, kuidas sektsioonhuvide (ing. k. *sectional interests*) ja avaliku arvamuse vastastikmõju kujundab poliitilist maastikku.

Teooria lihtsustamiseks pakub Schumpeter, et demokraatia määratlemisel peaks konkurents juhtpositsiooni pärast piirduma vaba konkurentsina vaba hääle eest, ta põhjendab seda sellega, et demokraatia eeldab tunnustatud meetodit konkurentsivõitluse läbiviimiseks ja selleks on enim levinud valimismeetod igas suuruses kogukondades (Schumpeter 2003 [1942]: 271). Kuigi sellest määratlusest on välja jäetud paljud viisid kuidas pääseda juhtpositsioonile, nt sõjaline sekkumine, ei ole välja jäetud ebaõiglane või pettusega seotud konkurents, sest see tooks endaga kaasa ebarealistliku ideaali. Sellega ta rõhutab demokraatliku valitsemise keerukuse mõistmise tähtsust, mitte üksnes idealiseeritud versiooni üle filosoferimise tähtsust (Schumpeter 2003 [1942]: 271). Schumpeteri teooria eeldab valijate kahesugust funktsiooni demokraatias. Valijatel on võim mitte ainult valitsust ametisse seada vaid neil on ka potentsiaalne võim valitsust ametist kõrvaldada (Schumpeter 2003 [1942]: 272). Kuigi valijatel on võim valitsus kõrvaldada, puudub neil siiski otsene kontroll poliitiliste juhtide tegevuse üle, mõjutades neid peamiselt valimisprotsessi kaudu (Schumpeter 2003 [1942]: 272).

Schumpeter kritiseerib klassikalist demokraatia teooriat, mille eesmärk on viia otsused vastavusse rahva tahtega, ta arvab, et lihtsa häälteenamusega otsuste tegemine sageli pigem moonutab kui peegeldab seda tahet. Ta väidab, et enamuse tahe ei pruugi esindada rahva kui terviku tahet ning nende kahe võrdsustamine ei lahenda seda probleemi (ing. k. „*Whoever accepts the classical doctrine of democracy and in consequence believes that the democratic method is to guarantee that issues be decided and policies framed according to the will of the people must be struck by the fact that, even if that will were undeniably real and definite, decision by simple majorities would in many cases distort it rather than give effect to it. Evidently the will of the majority is the will of the majority and not the will of “the people.”*”) (Schumpeter 2003 [1942]: 272).

Üldise hüve kontseptsioon

Schumpeteri lähenemise kohaselt puudub objektiivne, fikseeritud, ratsionaalselt kokkulepitud ja universaalselt kohaldatav määratlus üldisele hüvele. Ta rõhutab üldise hüve kontseptsioonile omast keerukust ja subjektiivsust. Ta väidab, et ei ole olemas universaalset üldist hüve, mida saaks objektiivselt määratleda ja milles kõik üksikisikud saaksid ratsionaalsete argumentide abil kokku leppida. Konsensuse puudumine ei tulene mitte ainult erinevatest eelistustest, vaid ka põhimõttelistest erinevustest selles, kuidas erinevad üksikisikud ja rühmad tajuvad ja seavad üldist hüve tähtsuse järjekorda. Seetõttu ei ole Schumpeteri sõnul üldine hüve fikseeritud, universaalselt kohaldatav mõiste, vaid voolav ja mitmetahuline idee, mida kujundavad erinevad vaatenurgad ja väärtused (Schumpeter. 2002 [1942]: 64-65).

Rahva tahte kontseptsioon

Schumpeter lähenemise kohaselt rahva tahtel on erinevad tõlgendused, ent puudub üheselt määratletud, universaalselt aktsepteeritud rahva tahe. Ta rõhutab, et rahva tahe on keeruline ja mitmetahuline mõiste. See eeldab üheselt määratletud ja universaalselt tunnustatud üldise hüve olemasolu, mille järgi kõik ühiskonnas tegutsevad isikud oma tahte kooskõlastaksid. Kuid Schumpeter väidab, et tegelikkuses ei ole olemas sellist üheselt määratletud üldist hüve, millega kõik saaksid nõustuda. Erinevatel inimestel ja rühmadel on erinevad tõlgendused selle kohta, mis kujutab endast üldist hüve, mistõttu on võimatu kehtestada ühtset, universaalselt aktsepteeritud rahva tahet. Schumpeter väitis, et kaasaegsetes demokraatiates ei osale

kodanikud igapäevaselt aktiivselt otsustusprotsessis. Selle asemel teevad poliitilisi otsuseid valitud esindajad ja rahva taht väljendatakse kaudselt valimisprotsessi kaudu (Schumpeter. 2002 [1942]: 66-67).

Individuaalse tahte kontseptsioon

Schumpeteri jaoks viitab individuaalne tahte konkreetsetele, selgetele ja ratsionaalsetele eelistustele või soovidele, mis kodanikel on seoses poliitiliste küsimuste ja kandidaatidega. See tähendab, et üksikisikud on võimelised kujundama kindlaid arvamusi, mis põhinevad täpsel teabel ja loogilisel arutlusel. Demokraatia kontekstis arvab Schumpeter, et demokraatlik protsess hõlmaks ideaalis kodanike aktiivset osalemist nende hästi informeeritud ja ratsionaalsete eelistustega. Samas toob ta välja ka selle kontseptsiooniga seotud probleemid, osutades raskustele, millega üksikisikud seisavad silmitsi sidusate ja sõltumatute poliitiliste eelistuste kujundamisel, ning keerukusele, mis kaasneb nende eelistuste tõlkimisega mõtestatud demokraatlikeks otsusteks. Schumpeteri arutelu üksikisiku tahtejõu üle rõhutab kodanike demokraatlikus protsessis osalemise keerulist olemust (Schumpeter. 2002 [1942]: 66-67). „Seepärast kordan, et isegi kui üksikkodanike arvamused ja soovid kujutaksid endast täiuslikult selgeid ja sõltumatuid andmeid, millega demokraatlik protsess saaks opereerida, ning kui igaüks tegutseks nende põhjal ideaalse ratsionaalsuse ja valmidusega, ei tuleneks sellest tingimata, et selle protsessi abil individuaalsete tahteavalduste toormaterjalist produtseeritud poliitilised otsused esindaksid miskit, mida vähegi usutavas tähenduses võib nimetada rahva tahteks.” (Schumpeter. 2002 [1942]: 68)

Rousseau demokraatia teooria

Rousseau kohaselt legitiimse ühiskonna moodustamiseks peavad üksikisikud sõlmima omavahel ühiskondliku lepingu. Rousseau arvates ühiskonna väljakutse seisneb sellise ühiskondliku ühenduse loomises, kus üksikisikud saavad end ja oma vara ühiselt kaitsta välise ohu eest, samas säilitades enda isiklikku autonoomiat ja vabadust (ing. k. „*The problem is to find a form of association which will defend and protect with the whole common force the person and goods of each associate, and in which each, while uniting himself with all, may still obey himself alone, and remain as free as before.*” This is the fundamental problem of which

the Social Contract provides the solution.’) (Rousseau 1952 [1762]: 391). Rousseau ühiskondliku lepingu eesmärk on tasakaalustada individuaalse vabaduse ja kollektiivse turvalisuse vahelist pinget, luues valitsemissüsteemi, mis austaks nii üksikisiku autonoomiat kui ka kogukonna vajadusi. Tema teooria annab raamistiku ühiskonna korraldamiseks nii, et selle liikmete õigused ja kohustused oleksid tasakaalus, püüdes lõpuks saavutada harmooniat ja õiglust rahva tahte järgimise kaudu.

Rousseau väidab, et üksikisikud sõlmivad ühiskonda astudes vastastikuse lepingu kollektiivse organiga ehk suverääniga ja ka iseendaga kui selle organi liikmena. See tähendab, et inimesed astuvad ühiskonda, nõustudes ühiste reeglite ja korruga ning lubavad järgida ühiskonna poolt kehtestatud seadusi ja norme. Lisaks tähendab see ka seda, et igäüks seob end mitmeti: esiteks, ta on seotud teiste üksikisikutega, kellest kujuneb suverään, ja teiseks, ta on seotud suverääniga ehk ühiskonnaga tervikuna (ing. k. *„This formula shows us that the act of association comprises a mutual undertaking between the public and the individuals, and that each individual, in making a contract, as we may say, with himself, is bound in a double capacity; as a member of the Sovereign he is bound to the individuals, and as a member of the State to the Sovereign.*’) (Rousseau 1952 [1762]: 392). Kuigi üksikisikud on selle kokkuleppega seotud, ei saa suverään, kes esindab inimeste kollektiivset tahet ehk rahva tahet, end siduda viisil, mis on vastuolus tema enda eksistentsiga. Rousseau rõhutab, et avalik arutelu võib siduda üksikisikuid suverääni otsustega, kuid suverään ei saa endale kehtestada seadusi, mida ta ei saa rikkuda.

Rousseau võrdleb suverääni üksikisikuga, kes sõlmib lepingu iseendaga, rõhutades sellisele tegevusele omast vastuolulisust (ing. k. *„it is consequently against the nature of the body politic for the Sovereign to impose on itself a law which it cannot infringe. Being able to regard itself in only one capacity, it is in the position of an individual who makes a contract with himself; and this makes it clear that there neither is nor can be any kind of fundamental law binding on the body of the people—not even the social contract itself.*’) (Rousseau 1952 [1762]: 392). See tähendab, et suverään ei saa endale kehtestada reegleid, mis piiraksid tema võimet tegutseda või muudaksid tema eksistentsi võimatuks. Rousseau rõhutab, et suverään ei saa olla seaduseandja ja kohtunik samal ajal, kuna see viiks vastuoluni ja moonutaks ühiskonna alusprintsipi. Poliitiline organ saab oma võimu ühiskondlikust lepingust tulenevalt ning selle lepingu rikkumine tooks kaasa enese hävitamise.

Rousseau väidab, et kui üksikisikud ühinevad selleks, et moodustada suverään, saavad nad nii ühtseks, et ühe liikme kahjustamine on sama, mis kogu suverääni kahjustamine, ja vastupidi. Seetõttu on võimatu kahjustada ühte liiget, ilma et see mõjutaks kogu kollektiivse keha terviklikkust ja heaolu, ja vastupidi. Selline vastastikune sõltuvus tekitab iga liikme jaoks kohustuse toetada ja aidata üksteist kuna see on nende endi huvides (ing. k. „*As soon as this multitude is so united in one body, it is impossible to offend against one of the members without attacking the body, and still more to offend against the body without the members resenting it. Duty and interest therefore equally oblige the two contracting parties to give each other help; and the same men should seek to combine, in their double capacity, all the advantages dependent upon that capacity.* ’’) (Rousseau 1952 [1762]: 392).

Kuigi üksikisikutel võivad olla suverääniga ühised huvid, ei ole mingit kindlat garantiid, et nad täidavad oma kohustust järgida ühiskonna poolt kehtestatud seadusi ja norme, kui ei ole olemas mehhanisme, mis tagavad nende lojaalsust ja seaduskuulekust. Rousseau tunnistab inimloomuse keerukust, osutades, et inimestel on nii üldine tahe kodanikena ehk rahva tahe kui ka individuaalne tahe. Individuaalne tahe võib olla vastuolus rahva tahte ja ühiskonna ühiste huvidega (ing. k. „*In fact, each individual, as a man, may have a particular will contrary or dissimilar to the general will which he has as a citizen.* ’’) (Rousseau 1952 [1762]: 393). Ta viitab sellele, et üksikisik võib seada oma individuaalse tahte esikohale kollektiivsete huvide ees, pidades oma panust ühistesse eesmärkidesse koormavaks, kuid tajudes selle panuse kaotamist teistele vähem kahjulikuna (ing. k. „*his absolute and naturally independent existence may make him look upon what he owes to the common cause as a gratuitous contribution, the loss of which will do less harm to others than the payment of it is burdensome to himself*’’ (Rousseau 1952 [1762]: 393). Lisaks rõhutab Rousseau üksikisikute kalduvust näha riiki ehk suverääni pigem abstraktse üksusena kui kaaskodanikest koosneva kollektiivse organina ja selline vaatenurk võib viia selleni, et üksikisikud ootavad kodakondsusest tulenevaid hüvesid, ilma et nad täidaksid oma vastavaid kohustusi subjektidena (ing. k. „*regarding the moral person which constitutes the State as a persona ficta, because not a man, he may wish to enjoy the rights of citizenship without being ready to fulfil the duties of a subject.* ’’) (Rousseau 1952 [1762]: 393).

Rousseau märgib, et ainult rahva tahe saab juhtida riigi valitsemist vastavalt selle eesmärgile, milleks on üldine hüve. Indiviidide eri huvide kokkupõrgetest tingitult oli vajalik ühiskondade moodustamine aga nendes konkreetsetes huvides kokkuleppimine või nende kooskõlastamine

oli see, mis tegi ühiskonnad kui sellised teostatavaks (ing. k. „*The first and most important deduction from the principles we have so far laid down is that the general will alone can direct the State according to the object for which it was instituted, i. e. the common good: for if the clashing of particular interests made the establishment of societies necessary, the agreement of these very interests made it possible. The common element in these different interests is what forms the social tie; and, were there no point of agreement between them all, no society could exist. It is solely on the basis of this common interest that every society should be governed.*”) (Rousseau 1952 [1762]: 395). Teisisõnu, rahva tahe, mis esindab kogu ühiskonna kui terviku kollektiivseid soove ja püüdlusi, peaks olema põhimõtteks riigi asjade juhtimisel. Rousseau arvab, et riigi valitsemise kooskõlastamine rahva tahtega tagab ühiskonna harmoonilise toimimise ja teenib kõigi selle liikmete parimaid huve ehk üldist hüve.

Rousseau selgitab, et individuaalne tahe on loomupäraselt suunatud indiviidide enda hüvanguks, kuid nad ei pruugi alati tajuda, mis on tõeliselt kasulik neile või ühiskonnale tervikuna. Samamoodi väidab ta, et inimesed kui kollektiivne üksus ei ole loomupäraselt korrumppeerunud, mis tähendab, et nad ei soovi loomupäraselt seda, mis on kogukonnale kahjulik. Siiski võib neid petta või eksitada, mis viib neid toetama otsuseid või tegevusi, mis ei pruugi olla kooskõlas üldise hüve mõttega (ing. k. „*It follows from what has gone before that the general will is always right and tends to the public advantage; but it does not follow that the deliberations of the people are always equally correct. Our will is always for our own good, but we do not always see what that is; the people is never corrupted, but it is often deceived, and on such occasions only does it seem to will what is bad.*”) (Rousseau 1952 [1762]: 396). Rousseau eristab rahva tahet kõigi tahtest: „kõigi tahe” viitab individuaalsete eelistuste, soovide ja huvide kogumile ühiskonnas. Igat individuaalset tahet mõjutavad tema isiklikud mured ja soovid, mis ei pruugi alati olla kooskõlas üldise hüvega või kogukonna kui terviku huvidega. Seetõttu võtab „kõigi tahe” arvesse erahuvisid ja seda võib vaadelda kui individuaalsete tahete kogumit või summat. „Rahva tahe” esindab kogu kogukonna kollektiivset tahet, keskendudes üksnes üldisele hüvele. See ületab individuaalsed soovid ja on suunatud pigem kogu ühiskonna heaolu teenimisele kui konkreetsete üksikisikute või rühmade huvide rahuldamisele. (Ing. k. „*There is often a great deal of difference between the will of all and the general will; the latter considers only the common interest, while the former takes private interest into account, and is no more than a sum of particular wills: but take away from these same wills the pluses and minuses that cancel one another, and the general will remains as the sum of the differences.*”) (Rousseau 1952 [1762]: 396).

Üldise hüve kontseptsioon

Rousseau on seisukohal, et üldisest tahtest võib mõelda kui üldisest hüvest ja see üldine tahe peab olema üldine nii eesmärkide kui olemuse poolest (Wolff, 2005:100). Lisaks väidab ta, et ratsionaalsete, haritud, kodanike individuaalsete (välistegurite poolt mõjutamata) tahete summa on alati üldist kasu taotlev üldine hüve. Rousseau kohaselt üldise hüve ära tundmiseks piisab tervest mõistusest (Rousseau. 1998: 143). (Ing. k. „*The common good is everywhere clearly apparent, and only good sense is needed to perceive it.*” (Rousseau 1952 [1762]: 425)). Üldise tahte puhul ei ole tegemist enamuse tahtega vaid rahva eri tahete kogumiga. Üldine tahe taotleb alati üldist kasu ja eriarvamuste tahete summa on üldine hüve (Rousseau. 1998: 47). Eriarvamuste tahte summa all peab Rousseau silmas seda, et kui kodanikud omavahel sidet ei peaks siis nende individuaalse tahete summa oleks üldine hüve ja see oleks alati hea (Rousseau. 1998: 48).

Rousseau ei näe suurimat takistust üldise tahte väljakujunemisele mitte indiviidide võimetuses seda tahet mõista, vaid nende suutmatuses olla küllaldaselt motiveeritud selle alusel toimima (Wolff, 2005:103). Rousseau nägi, et kui „lapsed kasvatatakse üles ühiselt, võrdsuse rüpes: kui neisse istutatakse riigi seadused ja üldise tahte ettekirjutused;” siis nad „õpivad hindama üksteist kui vendi, mitte tahtma midagi, mis oleks vastuolus ühiskonna tahtega”(Wolff, 2005:98-99). Rousseau nägemus demokraatiast avab meile laiemalt kuidas üldine tahe väljendub: „Seaduste tegemine: Rousseau väidab, et suverään saab toimida vaid siis, kui rahvakogu parajasti koos viibib” ja „Igaüks avaldab hääletades oma arvamuse ja kokku loetud hääled annavadki teada üldise tahte avalduse. Kui minu arvamusele vastupidine seisukoht võidab, siis tõestab see üksnes, et olin eksinud ja pidanud üldiseks tahteks midagi muud kui tegelikku üldist tahet” (Wolff, 2005:101-102). Ehk siis Rousseau arvates on kasvatuses kinni see, et „ühishuvi oleks kõigi indiviidide jaoks sama” (Wolff, 2005:103). Üldine tahe kui poliitika mis mõjutab kõiki võrdselt? Selleks peaks Rousseau arvates puuduma suured ebavõrdsused ehk klassideta ühiskonnal on demokraatia vaatevinklist suured eelised (Wolff, 2005:103).

Rahva tahte kontseptsioon

Ennist mainitud üldine tahe ongi rahva tahe. Rahva tahe toetub erahuvile ja see tahe väljendub indiviidide ühise tahte summana. Ehk siis siin on tegemist enamuse tahtega. Kõikide tahe ja

üldine tahe on erinevad, üldine tahe peab silmas ühishuvi, rahva tahe erahuvi, üldine tahe on individuaalse tahte summa (Rousseau. 1998: 47).

Illustratiivne näide:

Kõigi tahte ja üldise tahte eristus: Oletame, et Eesti riigis on 25 000 õpetajat ja palgatõusuks on riigil olemas fikseeritud summa 10 miljon eurot. Iga individuaalse õpetaja huvides oleks saada nii suur osa kui võimalik sellest 10 miljonist eurost, nii et võime öelda et iga individuaalse õpetaja konkreetne tahe on saada palgatõusu 10 miljon eurot. Kui liita kõik need individuaalsed tahted kokku saame kõikide tahe(rahva tahe): summa mida eesti riik ei paku. Kuid oletame nüüd et õpetajaid esindab ametiühing, mis tegutseb võrdselt kõikide õpetajate huvides. Ametiühing esitab nõudmise 10 miljonile eurole ja jaotab selle võrdselt õpetajate vahel laiali, nii et igaüks saab 400 eurot palgatõusu. See tulemus on üldine tahe – ei ole ühegi konkreetse indiviidi huvides, kuid on kõigi üldistes huvides. Näide illustreerib mille poolest erinevad kõigi üksikisikute konkreetset tahted üldisest tahtest (Wolff, 2005:100)

Individuaalse tahte kontseptsioon

Individuaalsest tahtest tulenevad eelistused ja/või soovid on sellised mis töötavad tahtjale alati parimat kuid, kui need eelistused on mõjutatud siis individuaalne tahe ei pruugi tahtjale parim olla. Lisaks on individuaalne huvi on lahutamatu osa ühishuvist (Rousseau. 1998: 144-145). Individuaalne tahe tahab küll alati indiviidi(tahtja) jaoks parimat, aga ei mõista iga kord milles see võiks seisneda. Rahvast ei saa kunagi korrumppeerida, ent teda petetakse sageli ja ainult siis näib nagu sooviks ta halba (Rousseau. 1998: 47).

Kõnede valim

Antud uurimustöö raames keskendun NATO peasekretäri Jens Stoltenbergi poolt esitatud kõnede. Rootsi soov liituda NATOga tõusis päevakorda 24ndal veebruaril aastal 2022 kui Venemaa ründas Ukrainat ja püsis päevakorras kuni NATOga liitumiseni mis toimus 7ndal märtsil aastal 2024. Selles ajavahemikus on NATO peasekretär Jens Stoltenberg esitanud 320 kõnet. Kõnede valimi kriteeriumi alusel valin 320st kõnest 4 mida analüüsin kooditabeli põhjal.

Kõnede valimi kriteeriumid:

1. Kõne peab olema esitatud NATO peasekretäri Jens Stoltenbergi poolt

2. Kõne peab sisaldama infot Rootsi soovi kohta liituda NATOga ja/või Türgi suhtumist sellesse soovi
3. Kõne peab olema esitatud ajavahemikul 24.02.2022 – 07.03.2024
4. Kõnede valimi loogika põhineb järgnevatel Rootsi liitumise ajahetkedel: päevakorda tõstmine, mõõn, tõus, ja otsuse eelne. Nelja eri kõne sisud peavad katma eelnevalt mainitud liitumisprotsessi ajahetked

Tabel 2: Kõnede valim

Kõne nr	Faas	Pealkiri	Kõne esitamise aeg
1	Päevakorda tõstmine	„Märkused — NATO peasekretäri Jens Stoltenbergi poolt koos Klaus Korhoneni (Soome NATO juurde akrediteeritud suursaadik) ja Axel Wernhoffiga (Rootsi NATO juurde akrediteeritud suursaadik)” (ing. k. <i>„Remarks — by NATO Secretary General Jens Stoltenberg with Klaus Korhonen (ambassador of Finland accredited to NATO) and Axel Wernhoff (ambassador of Sweden accredited to NATO) ’</i>).	18.05.2022
2	Mõõn	„Ühine pressipunkt — koos NATO peasekretäri Jens Stoltenbergiga ja Rootsi peaministri Magdalena Anderssoniga” (ing. k. <i>„Joint press point — with NATO Secretary General Jens Stoltenberg and the Prime Minister of Sweden, Magdalena Andersson ’</i>).	13.06.2022
3	Tõus	„Pressikonverents — NATO peasekretär Jens Stoltenberg pärast kolmepoolset kohtumist Türgi, Soome ja Rootsi vahel” (ing. k. <i>„Press conference — by NATO Secretary General Jens Stoltenberg following the trilateral meeting between Türkiye, Finland and Sweden ’</i>).	28.06.2022
4	Otsuse eelne	„Ühised pressiteated — NATO peasekretär Jens Stoltenberg ja Rootsi peaminister Ulf Kristersson” (ing. k. <i>„Joint press statements — by NATO Secretary General Jens Stoltenberg with the Prime Minister of Sweden, Ulf Kristersson ’</i>).	11.03.2024

Allikas: autori koostatud.

Koodi esinemissageduse analüüsi tulemused

Analüüsisin kokku nelja kõnet mis olid NATO peasekretäri Jens Stoltenbergi poolt esitatud. Kõnede valimi loogika põhines järgnevatel Rootsi liitumise ajahetkedel: päevakorda tõstmine, mõõn, tõus, ja otsuse eelne. Esimesed kolm kõne olid esitatud aastal 2022 ja viimane kõne mis oli Rootsi NATOga liitumise eelne esitati aastal 2024. Esimese kõne, mis on esitatud 18 mai

aastal 2022, sisu haakub Rootsi soovi NATOga liituda olukorra päevakorda tõstmisega. Kõnes Jens Stoltenberg tänab Soomet ja Rootsit NATO liikmeks saamise taotluste üleandmise eest. Teine kõne on esitatud 13 juuni aastal 2022 ja illustreerib Rootsi NATO liikmeks saamise olukorra mõõna punkti. Türgi NATO liikmena blokeerib konsensusotsust, et võtta vastu Rootsit NATO liikmeks. Stoltenberg avaldab kõnes, et Türgi kui NATO liikme poolt tõstatatud probleemid Rootsi liikmeks saamise osas on käsitlemisel ja neid üritatakse lahendada nii ruttu kui võimalik, et Rootsi saaks NATO täisliikmeks. Kolmas kõne on esitatud 28 juuni aastal 2022 ja näitab juba olukorra tõusu perioodi. Stoltenberg avaldab, et kõne toimumise päeval Türgi, Rootsi ja Soome allkirjastasid kolmepoolse vastastikuse mõistmise memorandum (ing. k. *trilateral memorandum*), kus käsitletakse Türgi tõstatatud julgeolekumuresid ja tühistada Türgi veto Soome ja Rootsi NATO liikmelisuse suhtes. Stoltenberg lisab, et kõne toimumisest järgneval päeval teevad liitlasriikide juhid otsuse kutsuda Soome ja Rootsi NATOsse, et nad saaksid NATO liikmeks ja seejärel toimub ratifitseerimisprotsess kõigis pealinnades. Neljas ja viimane kõne on esitatud 11 märts aastal 2024, see on Rootsi NATO liikmeks saamise otsuse eelne kõne. Stoltenberg avaldab, et kõne toimumise päeval heisatakse Rootsi lipp NATO peakorteris ja Rootsist on saanud NATO kolmekümne teine liige.

Tabel 3: Koodi esinemissagedus

Loendus kogusummast						
Kood		Kõne nr				
Kategooria	Alam-kat	1	2	3	4	Üldkokkuvõte
IT	Rou: it: olemas	1	1	1	2	5
	Sch: it: olemas	1		1	4	6
IT Kokku		2	1	2	6	11
RT	Rou: rt: olemas	1		3	1	5
	Sch: rt: puudub		1	1		2
RT Kokku		1	1	4	1	7
ÜH	Rou: üh: olemas	3	1	3	3	10
	Sch: üh: puudub	1	3	2		6
ÜH Kokku		4	4	5	3	16
Üldkokkuvõte		7	6	11	10	34

Allikas: autori koostatud.

Lühendite selgitus: IT – individuaalne tahe; RT – rahva tahe; ÜH – üldine hüve.

Koostasini kooditabeli selleks, et kõnesid analüüsida Schumpeteri ja Rousseau käsitluste valgelt ja leida kõnedest osi mis võiksid väljendada kas schumpeterlikku või rousseaulikku arusaama mõistetest üldine hüve, rahva tahe ja individuaalne tahe. Kooditabelis on kategooriateks üldine hüve, rahva tahe ja individuaalne tahe. Kategooriad jagunevad omakorda alam-kategooriateks kus on vastavalt kategooriale tehtud eristus Schumpeteri ja Rousseau definitsioonide vahel. Kõned valiti Rootsi liitumise päevakorda tõstmise, mõõna, tõusu, ja otsuse eelsel ajahetkedel selleks, et analüüsida erinevusi Schumpeteri ja Rousseau käsitluste ehk alamkategooriate esinemisel vastavalt ajahetkedele.

Kokku esines kõnedes schumpeterlikud või rousseaulikud käsitlused mõistetest üldine hüve, rahva tahe ja individuaalne tahe kolmkümmend neli korda. Kõnedes kokku esines kõige vähem rahva taht, seitse korda, sellele järgneb individuaalne tahe mis esines üksteist korda ja viimaks üldine hüve mis esines kuusteist korda. Enim esines mõisteid kolmandas, tõusu perioodi, kõnes. Kolmandas kõnes esines üldise hüve mõisteid viis korda, rahva tahte mõisteid neli korda ja individuaalse tahte mõisteid kaks korda, üldkokkuvõttes esines kolmandas kõnes mõisteid üksteist korda. Neljandas, otsuse eelne olukord, kõnes esines kokku mõisteid kümme korda; üldine hüve kolm korda, rahva tahe üks kord ja individuaalne tahe kuus korda. Esimeses, päevakorda tõstmise, kõnes esines individuaalne tahe kaks korda, rahva tahe üks kord ja üldine hüve neli korda. Teises, mõõna perioodi, kõnes esines individuaalne tahe üks kord, rahva tahe üks kord ja üldine hüve neli korda. Kokku teeb see vastavalt seitse ja kuus mõistete esinemist.

Kõnedes esines kokku rousseaulikke alam-kategooriaid rohkem kui schumpeterlikke. Rousseaulik tõlgendus tekstist tuli välja kakskümmend korda ja Schumpeterlik tõlgendus esines neliteist korda. Individuaalse tahte kategooria esinemine kõnedes jagunes vastavalt: rousseaulik tõlgendus viis korda ja schumpeterlik kuus korda. Tulemused võivad olla siinkohal tasavägised seetõttu, et nii Schumpeter kui ka Rousseau määratlevad individuaalset taht kui midagi sellist mis on realiseeritav ja olemas. Erinevalt üldisest hüvest ja rahva tahtest kus erinevus seisneb selles, et Rousseau nägemuse kohaselt need on realiseeritavad ja Schumpeteri kohaselt need ei ole realiseeritavad. Rousseaulikku rahva taht esineb tekstis viis korda ja schumpeterlikku kaks korda. Üldine hüve mida esineb tekstis enim jaguneb vastavalt: rousseaulik arusaam kümme korda ja schumpeterlik kuus korda. Rousseaulikud alam-kategooriad esinevad kõige sagedamini kolmandas kõnes. Schumpeterlikud käsitlused on jagunenud tekstide vahel ühtlasemalt, esimeses kõnes esinevad tema käsitlused kaks korda ja nii teises, kolmandas kui ka neljandas kõnes esinevad Schumpeterlikud käsitlused neli korda.

Esimeses kõnes ei esine kordagi schumpeterlikku rahva tahet ja samuti ei esine seda ka neljandas kõnes, selle lisaks neljandas kõnes puudub ka schumpeterlik üldine hüve. Teises kõnes ei esine kordagi schumpeterlikku individuaalset tahet ega rousseaulikku rahva tahet.

Kõikides kõnedes enim läbivaks kategooriaks on üldine hüve. Esimeses kõnes, kus Rootsi ametlikult väljendas soovi liituda NATOga, võib näha ka individuaalse tahte kontseptsiooni esiletõusu. Individuaalne tahe viitab Rootsi enda soovile ja eelistustele selles olulises küsimuses. Lisaks peegeldab ka individuaalne tahe siinkohal NATO enda soovi ja eelistust antud liitumise küsimuses. Kõnedes esinevate kategooriate sageduse analüüs näitab, et esimest kõnet iseloomustavad rohkem individuaalse tahte alam-kategooriad, kajastades Rootsi ja NATO selget poliitilist suunda ja eesmärki. Nii schumpeterlik kui ka rousseaulik individuaalne tahe esinevad kõnes üks kord (kokku kaks korda).

Esimene kõne mille kontekstiks oli otsuse eelne periood, on oluline mõista nii üldise hüve kui ka individuaalse tahte kontseptsioonide esinemist ja tähendust. Kõikides kõnedes on üldine hüve kõige enam esinev kategooria, mis viitab laiematele ühiskondlikele huvidele ja kasule, mis on seotud Rootsi sooviga liituda NATOga. See võib kajastada ühiskonna üldist toetust või vajadust sellise liitumise järele ning rõhutab ühise eesmärgi tähtsust. Rousseau üldine hüve väljendub esimeses kõnes järgmistes konsensusotsusele viitavates tsitaatides: „Kõik liitlased nõustuvad NATO laienemise olulisusega.” ja „Me kõik nõustume, et peame seisma koos.” (ing. k. „*All Allies agree on the importance of NATO enlargement.*” ja „*We all agree that we must stand together.*”).

Lisaks sellele tõuseb esile individuaalse tahte kontseptsioon, mis näitab Rootsi enda selget soovi ja eelistusi NATOga liitumise küsimuses. Esimeses kõnes Jens Stoltenberg ütleb, viidates Soomele ja Rootsile: „Peale põhjalikku demokraatlikku protsessi, te olete mõlemad teinud oma otsuse.” (ing. k. „*You have both made your choice, after thorough democratic processes.*”). Individuaalne tahe kui schumpeterlik kontseptsioon viitab konkreetsetele, selgetele ja ratsionaalsetele eelistustele või soovidele, mis on kõnes väljendatud kui Rootsi sooviga NATOga liituda kriteeriumina: „Kõigi liitlaste julgeolekuhuvisid tuleb arvesse võtta.” (ing. k. „*The security interests of all Allies have to be taken into account.*”). Kuigi nii Schumpeteri kui ka Rousseau individuaalne tahe esinesid esimeses kõnes vaid üks kord, näitab see siiski Rootsi kui ka NATO kindlat ja selget seisukohta selles küsimuses.

Schumpeteri individuaalne tahe rõhutab indiviidide ratsionaalseid eelistusi, mis võivad aga olla keerukad ja mitte alati ühiskondlikul tasandil realiseeritavad või saavutatavad. See võib viidata antud poliitilise otsuse keerukusele ning individuaalsete soovide ja ühiskondlike tegurite vahelisele vastuolule. Rousseau individuaalne tahe keskendub samuti indiviidi soovidele ja eelistustele, kuid tema vaatepunktist töötavad need alati parimat tahtjale. Siiski märgib Rousseau, et kui välised tegurid, nt Türgi poolne konsensusotsuse blokeerimine, mõjutavad indiviidi (Rootsi või NATO) eelistusi, võib indiviidi tahe muutuda ja mitte tingimata olla see, mis tahtjale kõige paremat töotaks.

Teises kõnes, kus kontekstiks on Türgi konsensusotsuse blokeerimine seoses Rootsi liitumisega NATOga, tulevad esile rahva tahte ja üldise hüve kontseptsioonid. Schumpeterlik rahva tahte esines üks kord ja see kajastab Rootsi ja teiste NATO liikmesriikide ühist soovi ja seisukohta, mis võis olla vastuolus Türgi blokaadiga. Stoltenberg teises kõnes väljendab: „Julgeoleku seisukohast vaadatuna on muidugi tõsiasi, et Rootsi esitas taotluse, tegi selle ajaloolise otsuse, millele NATO liitlased reageerisid osaliselt sellega, et paljud NATO liitlased on juba andnud Rootsile julgeolekutagatise.” (ing. k. *„Seen from a security perspective, of course, the fact that Sweden applied, made that historic decision, that then the NATO Allies responded by partly making it clear that many NATO Allies have already issued security assurances to Sweden.”*).

Üldise hüve mõiste esines neli korda (schumpeterlik kolm korda ja rousseaulik üks kord) ja peegeldab laiemat ühiskondlikku huvi ja kasu selle vastu mis seostub NATO laienemisega. Kuna aga teise kõne puhul on tegemist mõõna perioodiga ja schumpeterlik arusaam üldisest hüves esines rohkem kui rousseaulik, on tähtis siinkohal tähele panna, et schumpeterliku arusaama kohaselt üldine hüve ei ole realiseeritav, mis võib kajastada selle mõõna perioodi skeptilisust Rootsi liitumise ja NATO laienemise suhtes. Schumpeterlik skeptiline suhtumine üldisesse hüvesse väljendus teises kõnes kõige konkreetsemalt järgmistes tsitaatides: „Siis on loomulikult eesmärk astuda järgmine samm liikmelisuse suunas niipea kui võimalik, kuid seejärel peame tegelema Türgi poolt väljendatud muredega.” ja „Aga muidugi, kui nendes läbirääkimistes osaleb mitu riiki, ei ole võimalik täpselt öelda, millal me suudame need küsimused lahendada ja leida ühise viisi, kuidas nendes küsimustes edasi liikuda.” (ing. k. *„Then of course, the aim is to of course, take that next step for membership as soon as possible but then we need to address the concerns expressed by Türkiye.”* ja *„But of course, when several nations are involved in those talks, there is no way to say exactly when we will be able*

to solve and find a joint way to move forward on those issues. ’). Rousseaulik määratlus üldisest hüvest väljendus teises kõnes positiivsemas võtmes: „See on hea Rootsile, see on hea Euroopale, see on hea NATO-le ja see on hea Atlandi-ülesele ühtsusele...” (ing. k. *„It's good for Sweden, it's good for Europe, it's good for NATO, and it's good for transatlantic unity...’’*).

Kolmandas kõnes, kus Türgi ja Rootsi osalesid läbirääkimistes ning suhted paranesid ja jõuti olukorra tõusu perioodi, tuli kõnedest välja üldise hüve mõiste veelgi selgemalt (rousseaulik kolm korda ja schumpeterlik kaks korda). Rousseaulik üldine hüve väljendus kolmandas kõnes järgnevas tsitaatides: „Nii et jah, on ilmselge, et kui sul on 30 liitlast, siis on erinevused olemas, kuid see on ka selle alliansi tugevus ja edu, et vaatamata nendele erinevustele suudame suurtes ja olulistes asjades kokku leppida.”, „Uks on avatud. Soome ja Rootsi liitumine meie alliansiga on midagi, mis toimub.” ja „Teiseks võin öelda, et Soome ja Rootsi on loomulikult valmis tegema Türgiga koostööd terrorismis kahtlustatavate isikute väljasaatmise või väljaandmise taotluste osas.” (ing. k. *„So yes, it's obvious that there are differences when you have 30 Allies, but it's also the strength and the success of this Alliance that despite those differences, we are able to agree on the big and important things.”*, *„The door is open. The joining of Finland and Sweden to our Alliance is something that will take place.”* ja *„Second, I can say that Finland and Sweden, of course, are ready to work with Türkiye on the pending deportations or extradition requests of terror suspected individuals.”*).

Schumpeterlik üldine hüve väljendus kolmandas kõnes vähem kui rousseaulik, ehk kaks korda: „Me viisime lõpule selle kokkuleppe, kuidas sillutada teed Soome ja Rootsi ühinemiseks alliansiga ning kuidas ületada Türgi poolt tõstatatud lahkavõtmused ja mured.” ja „Kuid ma arvan, et tänane päev näitab ka seda, et vaatamata erinevustele - ja neid saab alati olema, kui meid on alliansis 30 liitlast ja nüüd varsti 32 - oleme võimelised ühinema oma põhiülesande ümber, milleks on üksteise toetamine ja kaitsmine.” (ing. k. *„we finalised this agreement on how to pave the way for Finland and Sweden to join the Alliance and how to overcome the differences and the concerns that Türkiye has raised.”* ja *„But I think today also demonstrates that despite differences, and there will always be differences when we are 30 Allies in the Alliance and now soon 32, that we are able to unite around our core task that is to protect and defend each other.”*).

Liitlaste vahelised läbirääkimised väljendasid ühiskondlikke huve ja kasu ning näitasid, kuidas erinevad riigid suudavad poliitiliste erimeelsuste ületamisel saavutada laiemat kasu. Kuna

rousseaulik üldine hüve esineb enam kui schumpeterlik väljendab see, et olukord tundub liikuvat üldist hüve taotleva lahenduse suunas kuna rousseaulik arusaam üldisest hüvest on, et see on realiseeritav ja NATO liikmete ehk ratsionaalsete, haritud, indiviidide tahete summa on alati üldist kasu taotlev üldine hüve. Võrreldes rousseaulikku üldist hüve väljendavaid tsitaate schumpeterlikega on selgelt näha, et rousseaulikud on väljendatud positiivsemas võtmes. Samal ajal kui schumpeterlikud tsitaadid väljendavad samuti üldise kasu saavutamist on seal räägitud ka raskustest üle saamisest ja erimeelsustest.

Samuti esines kolmandas kõnes rohkelt rahva taht (rousseaulik kolm korda ja schumpeterlik üks kord). Mõned rousseaulikku rahva taht väljendavad tsitaadis kolmandas kõnes olid: „Noh, ma usun kindlalt, et kui meil on ühine huvi terrorismi vastu võitlemisel, siis jõuame kokkuleppeni.” ja „Homme teevad liitlasriikide juhid otsuse kutsuda Soome ja Rootsi NATOsse, et nad saaksid NATO liikmeteks.” (ing. k. „*Well, I strongly believe that when we have a common interest in fighting terrorism then we can agree.*” ja „*Tomorrow Allied leaders will make a decision to invite Finland and Sweden to join NATO, to become NATO members*”). Schumpeterlikku rahva taht väljendav tsitaat kolmandas kõnes oli järgmine: „Aga samal ajal, see väljaandmisprotsess toimub kooskõlas Euroopa väljaandmiskonventsiooniga.” (ing. k. „*But at the same time, that this extradition process will take place in accordance with the European Convention on Extradition.*”). Schumpeterliku rahva tahte tsitaadi puhul on tegemist olukorraga kus nii Rootsi ja Türgi on omavahel jõudnud probleemi lahendamiseks kokkuleppeni aga nende vaheline suhtlus ja dünaamika on siiski üksteise suhtes skeptiline. Siinkohal on taas oluline tähele panna, et schumpeterlik skeptilisus rahva tahte kontekstis väheneb ja tõuseb esile rousseaulik arusaam rahva tahte väljendumisest kui NATO liikmete ühise tahte summana.

Neljandas kõnes, kui Türgi enam ei blokeerinud Rootsi liitumist ja Rootsi üks avanes NATO liikmeks saamisele, kerkisid kõnedes esile nii individuaalse tahte kui ka üldise hüve alamkategoriad. Individuaalne tahe esines kuus korda (schumpeterlik neli korda ja rousseaulik kaks korda) ja see peegeldab taas Rootsi selget soovi ja pühendumist NATO liikmeks saamiseks. Nii Schumpeter kui ka Rousseau määratlevad individuaalset taht kui midagi sellist mis on realiseeritav ja siinkohal ei ole tegemist kahe eri määratlusega (positiivne või negatiivne), see viitab ka sellele, et ollakse lähedal üksmeele saavutamisele. Schumpeteri kohaselt individuaalne tahe on ratsionaalne eelistus ja Rousseau kohaselt see on midagi mis töötab tahtjale parimat, kuid võib olla mõjutatud.

Schumpeterlik individuaalne tahe väljendus neljandas kõnes: „Nii, et tere tulemast NATOsse, on tore, et te (Rootsi) siin olete.” ja „See on oluline Rootsi jaoks, see on oluline NATO jaoks, kuid see on oluline ka minu jaoks isiklikult.” (ing. k. „*So welcome to NATO, it's great to have you (Sweden) here.*” ja „*It's important for Sweden, it's important for NATO, but it's also important for me personally.*”). Rousseaulik individuaalne tahe neljandas kõnes: „Nüüd olete te (Rootsi) liitlane koos kõigi sellega kaasnevate hüvede ja kohustustega.” (ing. k. „*Now you (Sweden) are an ally with all the benefits and responsibilities that this brings.*”).

Üldine hüve esines rousseaulikul kujul kolm korda ja schumpeterlikul kujul mitte ühtegi korda, see kajastab laiemat ühiskondliku kasu ja üldise hüve ideed selles olulises otsuses. Rousseaulik üldine hüve neljandas kõnes väljendus kõige konkreetsemalt järgnevas kahes tsitaadis: „Mõne hetke pärast heiskame Rootsi lipu siin NATO peakorteris ja kogu alliansis ning tervitame teie riiki NATO kolmekümne teise liikmena.” ja „Kõik ühe eest ja üks kõigi eest.” (ing. k. „*In a few moments, we will raise the Swedish flag here at the NATO Headquarters, and all over the Alliance, and welcome your country as the thirty-second member of NATO.*” ja „*All for one and one for all.*”). Lisaks kuna schumpeterlik üldine hüve ei esinenud kordagi võib see väljendada üldise hüve realiseeritavuse skeptilisuse puudumist. Vaatamata varasematele raskustele lõppes olukord sellega, et Rootsi siiski sai NATO liikmeks.

Kõned kokku peegeldavad poliitiliste sündmuste jada ja näitavad kuidas erinevad rousseaulikud ja schumpeterlikud alam-kategooriad ilmnevad kõnedes vastavalt olukorra arengule. Analüüsides Jens Stoltenbergi poolt antud nelja kõnet seoses Rootsi sooviga liituda NATOga ning Türgi rolliga selle protsessi takistamisel ja lõpuks leppimisel läbi Schumpeteri ja Rousseau kontseptsioonide esinemisele vastavalt olukorra arengule avaneb arusaam NATO siseste otsustusprotsesside poliitfilosoofilistest kontekstidest.

Arutelu

Türgi koht NATO

Külma sõja arenedes, mis jagas Euroopa ida- ja läänepoolseteks blokkideks, valis Türgi lääneriikide poole ja see valik viis Türgi NATO liikmeks saamiseni 18. veebruaril 1952. aastal (NATO). Sellest ajast alates on NATO olnud Türgi kaitse- ja julgeolekupoliitika nurgakivi. Kuna külm sõda polariseeris järk-järgult rahvusvahelisi suhteid, asetades Ameerika Ühendriigid ja Nõukogude Liidu vastasseisu, nägi Türgi oma NATO liikmelisust nii julgeolekugarantiina kui ka viisina tugevdada oma lääne identiteeti (NATO). NATO liikmelisuse taotlemine oli nii poliitiline kui ka sõjaline samm. NATO jaoks Türgi võime pakkuda maa- ja merebaase, Türgi tugevad sõjalised jõud ja geograafiline strateegiline tähtsus tähendas, et Türgi oleks väärt liitlane selles piirkonnas (NATO).

Türgi blokeeris koos Ungariga peaaegu kaks aastat Rootsi ühinemist NATOga. Natasha Turak kirjutab, et Türgi ja riigi otsekohene president Recep Tayyip Erdogan on avalikult kritiseerinud liitlasriikide juhte ning Türgi ja lääne suhted on olnud pingelised (Turak, 2024). Ta lisab, et jaanuari lõpus tehtud otsus lubada Rootsi NATOsse parandas neid suhteid (Turak, 2024). Türgil on näiliselt ainulaadne positsioon, mis võimaldab tal oma NATO liitlastega piire ületada, kuid pärast positsioonimuutust teda oodatakse avasüli tagasi, hoolimata mõnede USA seadusandjate üleskutsetest rangema vastutuse järele (Turak, 2024). Türgil on NATO suuruselt teine sõjavägi pärast USA-d ja geopoliitilised eksperdid tõdevad, et mida olulisem on riik oma liitlastele ja partneritele strateegiliselt või majanduslikult, seda suuremat mänguruumi ta endale lubada saab (Turak, 2024).

NATO otsustusprotsess

NATO käsiraamatus kinnitatakse, et NATO rakendatakse konsensusliku otsustamise põhimõtet, kus liikmesriigid on otsustajad ning kaasatud igasse otsustusprotsessi etappi ja see põhimõte kehtib kogu organisatsiooni ulatuses (NATO, 2006). NATO alliansi peamised otsustusorganid on Põhja-Atlandi Nõukogu, Kaitseplaneerimise Komitee ja Tuuma Planeerimise Grupp (NATO, 2006). Igäühel neist on oluline roll konsultatiivsetes- ja otsustusprotsessides, mis moodustavad koostöö, ühise planeerimise ja liikmesriikide vahelise jagatud julgeoleku alustalad, mida NATO esindab (NATO, 2006).

NATO otsused tehakse konsensuse alusel pärast arutelusid ja konsultatsioone liikmesriikide vahel. Konsensuse alusel vastu võetud otsus on kokkulepe, millele on jõutud ühiselt ning mida toetab iga liikmesriik. See tähendab, et kui NATO otsus võetakse vastu, siis väljendab see NATOsse kuuluvate suveräänsete riikide kollektiivset tahet (ing. k. „*This implies that when a NATO decision is taken, it is the expression of the collective will of the sovereign states that are members of the Alliance.*”) (NATO, 2006). Selline otsustusprotsess annab NATOle nii tugevuse kui ka usaldusväärsuse. Erimeelsuste korral jätkuvad arutelud, kuni otsuseni jõutakse, ja mõnel juhul võidakse tunnistada, et kokkulepet ei ole võimalik saavutada. Üldiselt leitakse siiski vastastikku vastuvõetavad lahendused (NATO, 2006). Otsustusprotsess on kiire, kuna liikmed konsulteerivad pidevalt ja seega teavad sageli üksteise seisukohti ette. Konsulteerimine on otsustusprotsessi oluline osa, hõlbustades suhtlust liikmete vahel, kelle eesmärk on tagada, et ühiselt vastuvõetud otsused oleksid kooskõlas nende riiklike huvidega (NATO, 2006).

Põhja-Atlandi Nõukogu (NAC) (ing. k. *The North Atlantic Council*) omab efektiivset poliitilist võimu ja otsustusõigust ning koosneb kõikide liikmesriikide püsivatest esindajatest, kes kohtuvad vähemalt kord nädalas (NATO, 2006). NAC on alliansi ainus organ, mille volitused tulenevad selgesõnaliselt Põhja-Atlandi lepingust. NAC on seega ainulaadne foorum laiaulatuslikuks konsulteerimiseks liikmesriikide valitsuste vahel kõigis nende julgeolekut mõjutavates küsimustes ning on NATO tähtsaim otsustusorgan (NATO, 2006). Kõigil NATO liikmesriikidel on võrdne õigus ja võimalus väljendada oma seisukohti nõukogus. Otsused väljendavad liikmesriikide valitsuste ühist tahet, mis saavutatakse ühisel kokkuleppel (ing. k. „*Decisions are the expression of the collective will of member governments arrived at by common consent.*”) (NATO, 2006). Kuigi NAC koguneb tavaliselt vähemalt kord nädalas, võib seda vajaduse korral lühikese etteteatamisega kokku kutsuda. Nõukogu istungeid juhatab NATO peasekretär või tema äraolekul tema asetäitja (NATO, 2006). Kui on vaja võtta vastu otsuseid, lepatakse tegevuses kokku ühehäälselt ja ühisel kokkuleppel. Hääletamist või enamuse alusel otsuseid vastu ei võeta (NATO, 2006).

NATO peasekretäri karakter

NATO Peasekretär on NATO kõrgeim rahvusvaheline riigiametnik ja tal on kolm põhiülesannet: Peasekretär on kõigi suuremate komiteede eesistuja ja ta vastutab arutelude juhtimise, otsustusprotsessi hõlbustamise ja otsuste rakendamise tagamise eest. Peasekretär on

ka organisatsiooni peamine pressiesindaja. Lisaks on ta rahvusvahelise personali juht ja personali ülesanneteks on toetada peasekretäri nii otseselt kui ka kaudselt (NATO, 2023c).

Peasekretäri nimetavad ametisse liikmesriikide valitsused esialgu neljaks aastaks. Ametiaega võib liikmesriikide vastastikusel kokkuleppel pikendada (NATO, 2023c). Hetkel täidab seda ametikohta Norra endine peaminister Jens Stoltenberg, kes asus ametisse 1. oktoobril, 2014. aastal (NATO, 2023c). NATO liitlased on Stoltenbergi ametiaega ühehäälselt pikendanud neli korda ning tema ametiaeg lõpeb 1. oktoobril, 2024. aastal (NATO, 2024a). Endise Norra peaministri ja ÜRO erisaadikuna on Stoltenbergil silmapaistvad saavutused nii siseriiklikul kui ka rahvusvahelisel tasandil, mis hõlmavad julgeoleku-, kaitse-, kliima-, energia- ja majandusvaldkondi (NATO, 2024a).

Stoltenbergi juhtimisel on NATO tugevdanud oma kollektiivset kaitset pärast külma sõda, suurendades vägesid, kaitsekulutusi ja läbi viies enneolematud neli laienemisvoor, mille käigus liitusid NATOga Montenegro, Põhja-Makedoonia, Soome ja Rootsi, et reageerida keerukamale julgeolekukeskkonnale (NATO, 2024a). Stoltenbergi ametiajal on NATO suurendanud oma jõupingutusi ka terrorismivastases võitluses. Stoltenberg on juba pikka aega toetanud kaitsekulutuste suurendamist ja paremat koormuse jagamist liitlaste vahel ning rõhutanud suuremat keskendumist innovatsioonile ja partnerlusele, sealhulgas Euroopa Liiduga (NATO, 2024a).

NATO laienemine ja toimimine

NATO uks on jätkuvalt avatud kõigile Euroopa riikidele, kes on valmis vastu võtma liikmelisusega kaasnevat kohustusi ja osalema Euroopa-Atlandi piirkonna julgeoleku tagamises. Alates 1949. aastast on NATO liikmeskond kasvanud 12 riigilt 32 riigini läbi kümne laienemisvoor (NATO, 2024b). Viimaseks liitujaks oli Rootsi, kes ühines alliansiga 7. märtsil 2024. Hetkel on kolm partnerriiki teatanud oma soovist saada NATO liikmeks: Bosnia ja Hertsegoviina, Gruusia ja Ukraina (NATO, 2024b). NATO laienemise eesmärk on tugevdada Euroopa stabiilsust ja julgeolekut ning edendada demokraatlike riikide koostööd kollektiivse enesekaitse põhimõtte alusel. Tasub ka mainida, et Stoltenberg on mänginud otsustavat rolli rahvusvahelise toetuse koondamisel Ukrainale, kes seisab vastu Venemaa agressioonile, eriti pärast Moskva täiemahulist sissetungi 2022. aastal (NATO, 2024a).

NATO „avatud uste poliitika” põhineb NATO asutamislepingu artiklil 10, mis sätestab, et otsus mõne riigi kutsumiseks NATO liikmeks tehakse Põhja-Atlandi Nõukogus kõigi liitlaste konsensusotsuse alusel. Kolmandatel riikidel ei ole õigust sellistes aruteludes osaleda (NATO, 2024b). NATO praegune laienemisprotsess on suunatud stabiilsuse ja koostöö edendamisele ning vaba ja ühtse Euroopa rajamisele, mida ühendavad rahu, demokraatia ja ühised väärtused. Eesmärk ei ole ohtu kujutada ühelegi riigile (NATO, 2024b). Bukaresti tippkohtumisel 2008. aastal leppisid liitlased kokku, et Gruusia ja Ukraina võivad tulevikus saada NATO liikmeks. Bosnia ja Hertsegoviina kutsuti liitumisprotsessiga ühinema 2010. aastal aprillis (NATO, 2024b). Pärast Venemaa täiemahulist sissetungi Ukrainasse 2022. aasta veebruaris teatasid Soome ja Rootsi suursaadikud NATO-le oma riikide soovist ühineda NATOga ning esitasid ametliku avalduse 18. mail. Läbirääkimised lõppesid 4. juulil ning nende ühinemisprotokollid allkirjastati liitlaste poolt 5. juulil. Pärast seda, kui NATO riigid olid protokollid ratifitseerinud vastavalt oma riiklikele menetlustele, said Soome ja Rootsi täisliikmeks vastavalt 4. aprillil 2023 ja 7. märtsil 2024 (NATO, 2024b).

Rousseau ja Schumpeteri kontseptsioonide kasutamine

Schumpeteri ja Rousseau kontseptsioonide varal oli võimalik analüüsida erinevaid tahke nagu üldine hüve, rahva tahe ja individuaalne tahe ning uurida nende kontseptsioonide avaldumist Stoltenbergi kõnedes erinevatel ajahetkedel. Rousseau kontseptsioonid esinesid kõnedes sagedamini kui Schumpeteri omad, mis viitab sellele, et olukorras kajastusid rohkem ideed üldisest hüvest ja indiviidi ning rahva tahtest, nagu need on Rousseau nägemuse kohaselt realiseeritavad ja seotud ühiskondliku kasu taotlemisega. Näiteks, kui läbirääkimised edenesid ja olukorra tõusuperiood saabus, esines üldise hüve mõiste selgemalt, kajastades ühiskondlike huvide ja kasude saavutamist. Schumpeterlikud kontseptsioonid, eriti seoses individuaalse tahte ja üldise hüvega, olid samuti olulised. Schumpeterlik indiviidi tahe rõhutas riikide individuaalsete eelistuste keerukust ning nende realiseeritavust ühiskondlikul tasandil, mis kajastus ka Rootsi selgetes poliitilistes eelistustes NATO liikmeks saamise osas.

Tulemuste põhjal võib väita, et Schumpeteri ja Rousseau kontseptsioonide kasutamine aitas avada NATO otsustusprotsesside olemust laienemise kontekstis ning muutis selle olemuse praktilisemaks ja mõtestatumaks. Analüüs näitas, kuidas Schumpeteri ja Rousseau kontseptsioonid kajastusid erinevalt NATO otsustusprotsesse kajastavates kõnedes. Rousseau kontseptsioonid, mis rõhutavad üldise hüve, indiviidi- ja rahva tahte positiivsemat määratlust,

olid sagedamini esindatud, peegeldades laiemat ühiskondlikku huvi ja selle realiseeritavust NATO liikmeks saamise vastu. Schumpeterlikud kontseptsioonid ja nende määratlemine negatiivsemalt või ka nende skeptilisem suhtumine kontseptsioonide realiseeritavusse, tõid esile kõnedes väljenduvaid keerukamaid poliitilisi dünaamikaid.

Schumpeteri ja Rousseau kontseptsioonide rakendamine aitas mõista, kuidas poliitilised sündmused ja suhted mõjutavad NATO otsustusprotsesse. Näiteks Türgi roll blokeerimises ja hilisem leppimine Rootsi liitumisega kajastasid erinevaid tahke üldise hüve ja rahva tahte kontekstis. Analüüs võimaldas hinnata NATO otsustusprotsesside toimimist NATO laienemise kontekstis, kuna see tõi esile erinevad mõjutegurid, nagu näiteks ühiskondlikud huvid ja poliitilised eelistused ning nende roll otsuste kujunemisel. Schumpeteri ja Rousseau kontseptsioonide valguses sai selgemaks, kuidas erinevad arusaamad üldisest hüvest, indiviidi- ja rahva tahtest mõjutavad NATO liikmelisuse küsimust.

Kokkuvõte

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli määratleda Joseph Alois Schumpeteri ja Jean-Jacques Rousseau kontseptsioonid üldine hüve, individuaalne tahe ja rahva tahe. Täpsemalt sooviti teada saada kas ja mis moel need schumpeterlikud või rousseaulikud määratlused kontseptsioonidest esinevad NATO peasekretäri Jens Stoltenbergi poolt esitatud kõnedes, mille teemadeks oli Rootsi soov liituda NATOga ja Türgi poolne konsensusotsuse blokeerimine.

Kontseptsioonide üldine hüve, individuaalne tahe ja rahva tahe määratlemiseks kasutati peamiselt Joseph Schumpeteri raamatut „Kapitalism, Sotsialism ja Demokraatia” (ing. k. *„Capitalism, Socialism and Democracy.”*) ja Jean-Jacques Rousseau raamatut „Ühiskondlikust lepingust ehk Riigiõiguse Põhiprintsiibid” (ing. k. *„The Social Contract or Principles of Political Right.”*).

Empiiriline analüüs kujutas endast Rousseau ja Schumpeteri tekstide valikut ja analüüsi. Analüüs koosnes kontseptsioonide määratlemisest ja nende põhjal ka analüütilise raamistiku ehk kooditabeli loomisest, mis hõlmas määratletud kontseptsioonide ehk kategooriate jagamist alam-kategooriakts vastavalt filosoofide eri määratlustele. Kooditabel koosneb deduktiivsest poolest ja empiirilise poolest. Schumpeteri ja Rousseau valik tulenes nende vastandlike kontseptsioonide määratlustest ja sellest, et nende kontseptsioonide omavaheline dünaamika aitab avardada otsustusprotsesside tagamaid. Nende filosoofide põhjal tehtud raamistik annab töövahendi mille abil saab raamistada kuidas mõistetakse üldist hüve, individuaalset ja rahva tahet. Kuna NATO otsused peavad olema konsensusotsused siis nende otsustusmehhanismide analüüsiks on eesmärgi pärane läheneda otsustustele, kui sellistele, teoreetiliselt.

Teoreetiline osa tööst oli temaatilise analüüsi läbi viimine mis hõlmas endast NATO peasekretäri, Jens Stoltenbergi, kõnesid mis käsitlesid Rootsi soovi NATOga liituda ja Türgi seda soovi blokeerimas, neljal ajaperioodil. Ajaperioode oli kokku neli; päevakorda tõstmine, mõõn, tõus ja otsuse eelne, sellest tulenevalt oli ka analüüsitavaid kõnesid kokku neli. Kõneleja valik tulenes sellest, et Stoltenberg, kes on NATO peasekretär andis hea ülevaate olukorrast ja selgitas, mis toimub Rootsi, NATO ja Türgi vahel.

Teorial põhineval temaatilise analüüsi käigus kerkisid esile kõnedest võetud tsitaatidel põhinevad alam-kategooriad. Kokku leiti kõnedest schumpeterlikke või rousseaulikke, üldise hüve, individuaalse tahte ja rahva tahte alam-kategooriaid kolmkümmend neli korda. Kõnedes esines kõige enam üldise hüve kategooriat, kuusteist korda, sellele järgnes individuaalse tahte kategooria, üksteist korda ja kõige vähem esines rahva tahte kategooriat, seitse korda. Analüüsist selgus, et rousseaulikud alam-kategooriad esinesid kõnedes rohkem (kakskümmend korda) kui schumpeterlikud (neliteist korda). Tabelis 1 on välja toodud erinevused schumpeterlike ja rousseaulike kategooriate vahel, tähtis on tähele panna, et Schumpeteri kohaselt üldine hüve ja rahva tahe ei ole realiseeritav, Rousseau arvates on. Individuaalne tahe on mõlema arvates realiseeritav, erinevus on selles, et schumpeterlik individuaalne tahe on ratsionaalne eelistus ja rousseaulik on midagi mis töötab tahtjale parimat, kuid võib olla mõjutatud. Analüüsi tulemused näitavad, et olukorra otsustusprotsessi esimeses pooles suhtuti schumpeterlikult ehk skeptiliselt üldise hüve ideesse, kahtlusega, kas jõutakse konsensuseni, ja Rootsi võetakse NATO liikmeks. Teises pooles aga ilmnes rohkem rousseaulikku positiivset suhtumist üldise hüve mõistesse. Otsustusprotsess lõppes positiivselt, kuna Rootsi sai lõpuks NATO liikmeks.

Kirjanduse loetelu

Bešić, Miloš & Spasojević, Dušan. 2018. "Montenegro, NATO, and the divided society." *Communist and Post-Communist Studies*; 51 (2): 139–150. doi:

<https://doi.org/10.1016/j.postcomstud.2018.04.006>

Bertram, Christopher. 2023. "Jean Jacques Rousseau". *Stanford Encyclopedia of Philosophy*.

<https://plato.stanford.edu/entries/rousseau/#PoliPhil>

Blanchet, G. 2012. "Jean-Jacques Rousseau's Contribution to International Relations Theory." *Glendon Journal of International Studies*, vol 2 pp. 15-23.

<https://gjis.journals.yorku.ca/index.php/gjis/article/view/35143>

Britannica. 2024a. "Joseph Schumpeter – American economist" *Britannica*.

<https://www.britannica.com/biography/Joseph-Schumpeter> (Külastatud 13 märts 2024)

Britannica. 2024b. "Jean-Jacques Rousseau – Swiss-born French philosopher" *Britannica*.

<https://www.britannica.com/biography/Jean-Jacques-Rousseau/Years-of-seclusion-and-exile>

(Külastatud 18 Märts 2024)

Gheciu, A. 2005. "Security Institutions as Agents of Socialization? NATO and the 'New Europe.'" *International Organization*. 59(4):973-1012. doi:10.1017/S0020818305050332

Klinge, J. 2015. "NATO Membership in a More Secure World." University Twente,

Bachelor Thesis <https://essay.utwente.nl/67631/>

Liberto, Daniel . 2022. "Who Was Joseph Schumpeter, and What Was He Known For?"

Investopedia. <https://www.investopedia.com/terms/j/joseph-schumpeter.asp> (Külastatud 13 märts 2024)

Mackie, G. 2009. "Schumpeter's Leadership Democracy." *Political Theory*, 37(1), 128-153.

doi:10.1177/0090591708326642

NATO. 2006. "Part II Policy and Decision-Making" raamatust NATO Handbook. *NATO*, lk 33-67. <https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-en-2006.pdf> (Külastatud 15 mai 2024)

NATO. 2022a. "Opening remarks: by NATO Secretary General Jens Stoltenberg at the start of the signing ceremony of the Accession Protocols with Finland and Sweden" *NATO*. https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_197759.htm?selectedLocale=en (Külastatud 31 oktoober 2023)

NATO. 2023a. "Doorstep Statement by NATO Secretary General Jens Stoltenberg at the Start of the 2023 NATO Summit in Vilnius." *NATO*. www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_217038.htm (Külastatud 31 oktoober 2023)

NATO. 2023b. "Secretary General welcomes latest steps towards Sweden's NATO accession" *NATO*. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_219526.htm (Külastatud 28 november 2023)

NATO. 2023c. "NATO Secretary General" *NATO*. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50094.htm (Külastatud 15 mai 2024)

NATO. 2024a. "Jens Stoltenberg" *NATO*. https://www.nato.int/cps/en/natohq/who_is_who_49999.htm (Külastatud 15 mai 2024)

NATO. 2024b. "Enlargement and Article 10" *NATO*. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49212.htm (Külastatud 15 mai 2024)

NATO. "Türkiye and NATO" *NATO*. https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_191048.htm (Külastatud 15 mai 2024)

Rousseau, Jean Jacques. 1998. "Ühiskondlikust Lepingust ehk Riigiõiguse Põhiprintsiibid". *Tallinn: Varrak*.

Rousseau, Jean Jacques. (1952 [1762]) "The Social Contract or Principles of Political Right." Robert, M. Hutchings (toim.) Great books of the Western world. *Encyclopedia Britannica, Inc, University of Chicago*, lk 387-439.

Schwartzberg, Melissa. 2008. "Voting the General Will: Rousseau on Decision Rules." *Political Theory*, 36(3), 403–423. <http://www.jstor.org/stable/20452639>

Schumpeter, Joseph A. (2002 [1942]) "Kaks demokraatiakontseptsiooni." Jüri Lipping (toim.) Kaasaegne poliitiline filosoofia. *Tallinn: EYS Veljesto Kirjastus*, lk 63-98.

Schumpeter, Joseph A. (2003 [1942]) "Capitalism, Socialism and Democracy." *Routledge*. pp. 250–83, <https://periferiaactiva.files.wordpress.com/2015/08/joseph-schumpeter-capitalism-socialism-and-democracy-2006.pdf>

Turak, Natasha. 2024. "Turkey is back in from the cold with NATO and F-16 moves, but thorny issues remain" *CNBC*. <https://www.cnbc.com/2024/02/21/turkey-is-back-in-from-the-cold-with-nato-and-f-16-moves.html> (Külastatud 15 mai 2024)

Vallimäe, Tanel. 2023. "Demokraatia ja valimislubadused". *Sirp*. Ilumiskuupäev: 02.06.2023. <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/demokraatia-ja-valimislubadused/>

Välisministeerium. "Eesti NATOs". *Välisministeerium*. www.vm.ee/rahvusvaheline-suhtlus-uleilmne-eestlus/eesti-natos (Külastatud 28 oktoober 2023)

Wolff, Jonathan. 2005. "Kes peaks valitsema" raamatust Sissejuhatus poliitikafilosoofiasse. *TÜ Kirjastus*.

Kõned:

Kõne 1: NATO. 2022a. "Remarks — by NATO Secretary General Jens Stoltenberg with Klaus Korhonen (ambassador of Finland accredited to NATO) and Axel Wernhoff (ambassador of Sweden accredited to NATO)" *NATO*.

https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_195472.htm?selectedLocale=en (Külastatud 23 aprill 2024)

Kõne 2: NATO. 2022b. "Joint press point — with NATO Secretary General Jens Stoltenberg and the Prime Minister of Sweden, Magdalena Andersson" *NATO*.

https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_196420.htm?selectedLocale=en (Külastatud 23 aprill 2024)

Kõne 3: NATO. 2022c. ‘‘Press conference — by NATO Secretary General Jens Stoltenberg following the trilateral meeting between Türkiye, Finland and Sweden’’ *NATO*.

https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_197253.htm?selectedLocale=en (Külastatud 24 aprill 2024)

Kõne 4: NATO. 2024. ‘‘Joint press statements — by NATO Secretary General Jens Stoltenberg with the Prime Minister of Sweden, Ulf Kristersson’’ *NATO*.

https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_223491.htm?selectedLocale=en (Külastatud 24 aprill 2024)

Lisa 1: Tabel

Tabel 4: Analüütilise raamistiku esitus

Kategooria	Alamkategooria	Määratlus	Kood
Üldine hüve	Sch: üh: puudub	Puudub objektiivne, fikseeritud, ratsionaalselt kokkulepitud ja universaalselt kohaldatav määratlus üldisele hüvele.	Liikmelisus
			Vabadus
			Üksmeelne
			Üksmeeleni jõudmine
			Üksmeeleni jõudmine
			Üksmeeleni jõudmine
	Rou: üh: olemas	Ratsionaalsete, haritud, indiviidide individuaalsete (välistegurite poolt mõjutamata) tahete summa on alati üldist kasu taotlev üldine hüve. Tegemist ei ole siis enamuse tahtega vaid rahva eri tahete kogumiga.	Konsensus
			Konsensus
			Konsensus
			Konsensus
			Liikmelisus
			Liikmelisus
			Lõppotsus
			Üksmeeleni jõudmine
Üksmeeleni jõudmine			
Üksmeelne			
Rahva tahe	Sch: rt: puudub	On erinevad tõlgendused, ent puudub üheselt määratletud, universaalselt aktsepteeritud rahva tahe	Erinevus
			Liikmelisus
	Rou: rt: olemas	Rahva tahe toetub erahuvile. Rahva tahe väljendub indiviidide ühise tahte summana. Siin on tegemist enamuse tahtega.	Konsensus
			Lahendus
			Tulemus
			Üksmeelne

			Üksmeeleni jõudmine
Individuaalne tahe	Sch: it: olemas	Viitab indiviidide konkreetsetele, selgetele ja ratsionaalsetele eelistustele või soovidele. Kuid indiviidi eelistused alati pole selged ega ratsionaalsed.	Personaalne
			Personaalne
			Tähtsus
			Liikmelisus
			Erinevus
			Konsensus
	Rou: it: olemas	Individuaalsest tahtest tulenevad eelistused/soovid töötavad tahtjale alati parimat kuid, kui need eelistused on mõjutatud siis tahe ei pruugi tahtjale parim olla	Erinevus
			Personaalne
			Tähtsus
			Tulemus
			Vabadus

Allikas: autori koostatud.

Lisa 2: Kõned

Kõne 1:

”(As delivered)

Ambassadors, dear Klaus, dear Axel, dear friends, good morning!

This is a good day, at a critical moment for our security. Thank you so much for handing over the applications for Finland’s and Sweden’s membership in NATO.

Every nation has the right to choose its own path. You have both made your choice, after thorough democratic processes. And I warmly welcome the requests by Finland and Sweden to join NATO. You are our closest partners. And your membership in NATO would increase our shared security.

The applications you have made today are an historic step. Allies will now consider the next steps on your path to NATO. The security interests of all Allies have to be taken into account. And we are determined to work through all issues and reach rapid conclusions.

Over the past few days, we have seen numerous statements by Allies committing to Finland’s and Sweden’s security. NATO is already vigilant in the Baltic Sea region, and NATO and Allies’ forces will continue to adapt as necessary.

All Allies agree on the importance of NATO enlargement. We all agree that we must stand together. And we all agree that this is an historic moment, which we must seize.

So, thank you, it is great to see you both.”

Kõne 2:

“**Question:** Johannes Ledel, AFP. I have a question. One question each for you. Prime Minister Andersson, I was wondering out of the sort of concrete demands that have been circulated from Turkey such as extraditions, are there any of those demands that we've seen that Sweden is willing to agree to? And I was also wondering Mr. Stoltenberg, if you can, maybe as, if Sweden and Turkey would not be able to reach an agreement on these demands, what can NATO and other NATO members offer Turkey as recompense?

Swedish Prime Minister Magdalena Andersson: We take the Turkish concerns very seriously and other issues and not at least there's security concerns when it comes to the fight against terrorism. And we have a bilateral and trilateral dialogue with Turkey ongoing right

now and we will of course, very clearly, state how we are working against terrorism and how we are fighting against terrorists. We have, we have changed our laws during the last years and have a much stronger legislation against in the fight against terrorists than we had before. And also during my years as Minister of Finance, we have a much stricter regulation when it comes to financing of terrorism. And we will also the first of July have even stronger legislation when it comes to the fight against terrorism. So here there are no questions about how strongly Sweden sees on terrorism and that we are willing to contribute to the fight, fight against terrorism. When it comes to the question of arms export. If you listen to the declaration that the Foreign Minister had last week in Parliament, you can also see that as a member of NATO, the current legislation we have might be viewed, might make the decisions that independent agency, might view it differently.

NATO Secretary General Jens Stoltenberg: Let me first just say that I welcome very much these security message, signals from the Swedish government both on terrorism and on arms exports. Then on your question on what do we do in the meantime until we find an agreement on the concerns that Türkiye has raised as a first of all, the aim is to solve those issues as soon as possible to be able to welcome Finland, Sweden as full members as soon as possible. Therefore, we're working hard and actively on these issues in close consultation with Stockholm, with Helsinki and of course our NATO Ally, Türkiye. And in that context, those signals from Sweden are important on terrorism and arms exports. Second, I think we have to understand that Sweden is in a better place now, than it was before it applied. Seen from a security perspective, of course, the fact that Sweden applied, made that historic decision, that then the NATO Allies responded by partly making it clear that many NATO Allies have already issued security assurances to Sweden. The United Kingdom, actually here at Harpsund, the United States and other Allies. That makes a difference. And not least because also NATO has stepped up its presence, with more exercises, with more presence in the region air, sea, land. And that makes a difference, meaning that if Sweden was attacked, then I deem it as unthinkable that NATO Allies would not react. And that is a message that we have conveyed, the NATO Allies have conveyed, in a very clear way to end the potential adversary. So seen from a security perspective, Sweden is in a better place now than before they applied. Then of course, the aim is to of course, take that next step for membership as soon as possible but then we need to address the concerns expressed by Türkiye.

Question: [Inaudible] Swedish Television. Question for Mr. Stoltenberg. When do you expect a Sweden and Finland might get a green light and proceed in the applications for membership status by the Madrid summit in late June? by the Swedish elections in mid-September? or by the Turkish elections next spring? And if you please, Mrs. Andersson, the adjustments you mentioned in the foreign policy declaration last week about fight against terrorism, new terrorism legislation. Is this to be seen as a direct answer to the Turkish concerns?

NATO Secretary General: Well, first, on the issue of when. As soon as possible. And that's the reason why we're working so hard. But of course, when several nations are involved in those talks, there is no way to say exactly when we will be able to solve and find a joint way to move forward on those issues. We, our aim is to make it, to find the solution as soon as possible. And because I think that the historic decision of Sweden to apply for membership was the right decision at the right time. It's good for Sweden, it's good for Europe, it's good for NATO, and it's good for transatlantic unity and therefore, I do whatever I can to make sure that we are able to welcome Finland and Sweden as soon as possible.

Swedish Prime Minister: Well I mean the reason that we had the new declaration is because we have applied as a member, for membership in NATO. I mean, that's the reason why we had it in the first place. And of course, this also has raised concern with among some Member States and that it was relevant to also address for instance, that we are very firm in our fight against terrorists.”

Kõne 3:

“ **Rikard Jozwiak (Radio Free Europe):** I want to know, will Sweden and Finland be invitees as of tomorrow? Will you be able to sign the Accession Protocol tomorrow? And have you got assurances as well from Turkey that they will not only sign the Accession Protocol but also ratify it later in the Turkish parliament? Thank you.

NATO Secretary General Jens Stoltenberg: Tomorrow Allied leaders will make a decision to invite Finland and Sweden to join NATO, to become NATO members. And following this Summit, Finland and Sweden will become invitees. Then, of course, it will be the ratification process in all capitals. But I'm absolutely confident that with a strong commitment in the trilateral memorandum of understanding that President Erdoğan, President Niinistö and Prime Minister Andersson agreed

today, and actually, that we have witnessed the signing of just now. The door is open. The joining of Finland and Sweden to our Alliance is something that will take place.

NATO Spokesperson: We will go Swedish Radio, first row.

Jan Andersson (Swedish Radio): How would you comment these negotiations? The first question. And the second one, what really happened today, here in Madrid?

NATO Secretary General: What happened?

Jan Andersson: Yes, today in Madrid.

NATO Secretary General: Today we met, we discussed and we found a good solution. And that's the way we solve problems at NATO. Because we have to agree by consensus. And we had a very good process. Our officials, our officials have worked, there have been meetings in Brussels over the last two days. I have also spoken with President Erdoğan four times on the phone. And also, of course, met with and discussed this with Prime Minister Andersson and also President Niinistö over the last weeks.

But then, of course, sometimes there is a need to meet in the same room, to meet at the highest level, Heads of State and Government, to finalise an agreement. What happened today in Madrid, at the eve of the Summit, was that we finalised this agreement on how to pave the way for Finland and Sweden to join the Alliance and how to overcome the differences and the concerns that Türkiye has raised. And also then for Türkiye to clearly state that they invite Finland and Sweden to become NATO Allies. So this is important and I welcome, of course, that decision.

NATO Spokesperson: BBC.

Mark Lowen (BBC): Secretary General, you talk about how there has been an agreement about with Turkey on extradition that has been signed with Sweden and Finland. What does that mean for journalists, Kurdish journalists, Kurdish opposition figures in Sweden and Finland who will be very worried by that news? And second of all, we have a situation in which you have a NATO member, the second biggest military member, Turkey, which bought a missile defence system few years ago from Russia. And now Turkey has been able to dictate

the future membership of Finland and Sweden to NATO. Is that the sign of a functional Alliance?

NATO Secretary General: So first of all, the joint memorandum will be published very soon. I think it will be on our home page very soon. So then you can read the whole text on extradition and all the other issues which are addressed there.

Second, I can say that Finland and Sweden, of course, are ready to work with Türkiye on the pending deportations or extradition requests of terror suspected individuals. But at the same time, that this extradition process will take place in accordance with the European Convention on Extradition. This is of course in respect of the rule of law, the legal systems in these countries, and also the European Convention on Extradition. But again, you can read the details. And I think it's important that extradition is a normal thing that NATO Allies and other countries do when there are proven issues related to for instance, terrorism or of criminal activity. But again, it's for Finland and Sweden to explain what they will do, will of course be within the legal frameworks and the rule of law which these countries are based on.

Then, the other question was about the S-400. Again, this is an issue we have addressed many times. There is no way to hide and no reason to hide that that's a difference between Allies. But I think today also demonstrates that despite differences, and there will always be differences when we are 30 Allies in the Alliance and now soon 32, that we are able to unite around our core task that is to protect and defend each other. At this Summit, that will be a transformative Summit, we will not only make a decision to invite Finland and Sweden to become members of the Alliance, which is in itself an historic decision, but also make historic decisions on the biggest overhaul of our collective defence since the end of the Cold War. On high readiness of forces, on more pre-positioned equipment, on more forward combat formations. And then, we will also decide to step up support for Ukraine. And we'll agree a new Strategic Concept, the Madrid Strategic Concept.

So yes, it's obvious that there are differences when you have 30 Allies, but it's also the strength and the success of this Alliance that despite those differences, we are able to agree on the big and important things. And at this Summit we will actually agree many important, historic decisions at the same time. Deterrence and defence, inviting Finland and Sweden, a new Strategic Concept, support for Ukraine and many other decisions.

NATO Spokesperson: NTV

Journalist: Secretary General, two short questions. First, how binding is this memorandum for Finland and Sweden, bearing in mind that Turkey was very worried that the day these two countries join NATO, they will resume their behaviour towards Ankara. And the second question: you were very much involved and you were a... broker between Ankara, Stockholm and Helsinki and President Erdoğan trusts you very well because you know each other for 25 years. There was such a tension. How come these three countries.. do you think that these three countries after membership could be hugs and kisses? Thank you.

NATO Secretary General: Well, I strongly believe that when we have a common interest in fighting terrorism then we can agree. And the reality is that of course Türkiye is very concerned about terrorism. No other Ally has suffered more attacks from terrorism organisations than Türkiye. And Finland, Sweden, the European Union, NATO Allies regard PKK as a terrorist organisation. And therefore, to fight that organization and also individuals that are responsible for terrorist attacks against Türkiye, that's actually an obvious responsibility for all NATO Allies. Because terrorism is something we have to fight in all its forms and manifestations. And the joint memorandum that is agreed now reflects that reality. I'm glad that we were able to convene the leaders, and then based on the excellent work by our officials over many weeks, the leaders were able then to crack a solution, to find the final agreement today here in Madrid. And I'm confident, absolutely, that both Türkiye but also of course Finland and Sweden will stand by their ...'

Köne 4:

“(As delivered)

Prime Minister Kristersson, dear Ulf. It is an honour to welcome you to today to the NATO Headquarters because this is truly an historic day.

In a few moments, we will raise the Swedish flag here at the NATO Headquarters, and all over the Alliance, and welcome your country as the thirty-second member of NATO.

Sweden has taken its rightful place at NATO's table under the shield of Article 5 protection - the ultimate guarantee of our freedom and security. All for one and one for all.

Joining NATO is good for Sweden, good for stability in the North and good for the security of our whole Alliance.

Sweden has long been a partner. Now you are an Ally with all the benefits and responsibilities that this brings.

Sweden has cutting-edge capabilities, first-class armed forces and defence industry, and spends more than 2 percent of GDP on defence.

As we speak, Swedish troops are taking part in Steadfast Defender - NATO's biggest military exercise since the Cold War. A demonstration of our unity and our resolve.

In response to Russia's war of aggression against Ukraine, NATO has substantially increased our presence across the Alliance and Sweden's membership enhances this even further.

When President Putin launched his full-scale invasion two years ago, he wanted less NATO and more control over his neighbours. He wanted to destroy Ukraine as a sovereign state. But he failed.

NATO is bigger and stronger. Ukraine is closer to NATO membership than ever before and as the brave Ukrainians continue to fight for their freedom, we stand by their side.

Allies continue to announce billions of dollars in new aid including Sweden's largest package yet – covering ammunition, air defences, and combat boats.

Our support to Ukraine saves lives and it must continue.

President Putin started this war and he could end it today but Ukraine does not have this option. Surrender is not peace.

We must continue to strengthen Ukraine to show President Putin that he will not get what he wants on the battlefield but must sit down and negotiate a solution where Ukraine is recognised and prevails as a sovereign, independent nation.

So Prime Minister Kristersson, thank you for your personal leadership.

Broad support across the political spectrum in Sweden has made this day possible.

After more than 200 years of neutrality, you are joining the strongest and most successful military alliance in history.

So welcome to NATO, it's great to have you here.

Acting NATO Spokesperson Dylan White: We have time for some questions. We'll start with Swedish Radio, here in the middle please.

“ **Swedish Radio:** You have said over and over again that this has been a quick process but still, it's taken more time and been more difficult than most people expected. So I would like

to ask you to be a bit more personal maybe, if you could share your emotions. How does it really feel now to finally see the Swedish flag here at NATO Headquarters?

NATO Secretary General Jens Stoltenberg: This is a great day and an historic day. It's important for Sweden, it's important for NATO, but it's also important for me personally. Because the Prime Minister is right that Sweden is special for me – partly because Sweden for so many years have been such a close partner, but also because as a Norwegian of course I'm a neighbour, and I've followed Sweden closely for many, many years. And when I started as Secretary General of NATO back in 2014, I was aware that some countries in Europe were applying for membership, countries like Montenegro and North Macedonia. And I'm very honoured to be the Secretary General that has facilitated the membership for these two countries. But I didn't expect at all that Finland and Sweden was going to be a member during my tenure as Secretary General of NATO. And then of course, this changed totally with the full scale invasion of Ukraine. And since then, things really moved very quickly. I also remember I talked with Ulf Kristersson, he was then in opposition, at the Folk och Försvar conference, and I started to talk to other Nordic, Swedish and Finnish, politicians about the possibility of applying for membership. And then the decisions were taken, and we had very broad support from the whole political spectrum, both in Finland and Sweden, that made this possible. And this is of course great. And it demonstrates also that NATO's door is open. It's for NATO Allies and the applicant country to decide, it's not for Russia to decide which path different European countries want to choose. And now Sweden and Finland has chosen to be a member of NATO and I very much welcome that.”

Mina, Anna-Maria Kern, (isikukood: 60101272711) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Üldise hüve, rahva ja individuaalse tahte kontseptsioonid Shumpeteril ja Rousseau’l ning Türgi ja Rootsi NATO-ga liitumise analüüs Schumpeteri ja Rousseau üldise hüve, rahva ja individuaalse tahte käsitleste põhjal“, mille juhendaja on Alar Kilp, PhD,

- reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace’is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace’i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
- kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.